

**A motiválatlan
tanulók
újramotiválása
az EDIT projekt**

Tanári kézikönyv

A kiadvány megjelenését az Európai bizottság támogatta. A kiadványban foglaltak a szerzők véleményét tükrözik, a bizottságot nem terheli felelősség a benne foglalt információk felhasználásából fakadó következményekért.

EDiT: Engaging the Disengaged in Transition

Project number: 2018-1-UK01-KA201-048146

EDiT

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

anthropolis

XXIX LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE
IM. CC. MAJORA HIERONIMA DEKUTOWSKIEGO PS. „ZAPORA” W LUBLINIE

EXPERT SUPPORT
ASSOCIATION

TOWARZYSTWO
EDUKACJI
ANTYDYSKRYMINACYJNEJ

A szerkesztő megjegyzése

A motiválatlan tanulók újramotiválása (EDiT) c. projekt célja, hogy segítse a tanárokat és a pedagógusokat együtt dolgozni azokkal a tanulókkal, akik elveszítik érdeklődésüket a tanulás iránt, a viselkedésük zavarja az órát és a korai iskolaelhagyás veszélye fenyegeti őket. Az elmúlt 11 évben a Liverpooli World Centre különböző projektjeiben dolgoztam olyan tanulókkal, akik nem a képességeiknek megfelelően használták ki az iskola kínálta lehetőségeket. Ennek oka lehet a „rossz” vagy zavaró viselkedés az osztályban, a gyenge tanulmányi eredmény vagy az iskolakerülés. Az évek során változott a projektekben résztvevő iskolák száma, az elvégzett tevékenységek jellege, a finanszírozók kiléte, de két dolog állandó volt: a párbeszéd és a dráma alkalmazása.

Párbeszéd alatt különböző technikák egész sorát értem, mint amilyen például a Filozófia gyerekeknek (P4C), a Nyitott terek a párbeszédhez és a vizsgálódáshoz (OSDE), a Mélydemokrácia tréning a változásért, és még sok hasonló. Mindezen technikák közös jellemzője, hogy a résztvevők kezébe adják a vita vezetésének a lehetőségét, nem pedig egy vezető irányít. Amint az egyén megéli, hogy hozzátesz egy vitához ahelyett, hogy pusztán csak jelen lenne, egy világ nyílik meg előtte. Elkezd hinni benne, hogy számít a véleménye.

A párbeszéd segítségével olyan gyerekek is hallatták a hangjukat, akiknek egyébként nem volt szavuk az osztályban. A legkülönbözőbb korú és háttérű gyermeket inspirált, hogy maguk vezethetik a vitát és ellenőrizhetik annak eredményét. Sokszor tapasztaltuk, hogy a kizárás határán álló gyerekek az iskolában maradtak, levizsgáztak, képesítést szereztek és továbbléptek a főiskola, vagy az egyetem felé.

A tanulók számára a foglalkozások a reflexió és az önmegismerés lehetőségét adják. Minden egyes foglalkozás hozzáadott értéke, hogy segíti őket a saját a viselkedésükre való reflektálásban. A cél, hogy képesek legyenek maguk felismerni, mikor nem elfogadható a viselkedésük. Ugyanakkor a facilitált párbeszéd nem terápiás eljárás (nem is szabad annak tekinteni), bár az élmények megosztása, az egymásra figyelés olyan terápiás elemek, melyekben ezek a gyerekek életük más területein talán még nem részesültek. Ez felhívja a figyelmünket arra, hogy gondosan válasszuk meg, milyen mélységben tárgyaljuk a kiadványukban szereplő témákat.

Egyes tanulók számára nehézséget okozhat követni pl. a P4C módszer teljes, 1-10-ig tartó lépéseit, de ez nem jelenti azt, hogy nem lehet őket fokozatosan megtanítani a DIALÓGUS vagy más technikák szabályainak betartására. Ahogy fokozatosan fejlődnek és elsajátítják az ön- és társas reflexió készségeit, úgy bontakozik ki bennük az a képesség, hogy hatékonyan, tisztelettel és magabiztosan járuljanak hozzá a csoportos beszélgetésekhez. A párbeszéd terében a gyerekek elsajátítják azokat az alapvető készségeket, amelyekre egy tanulónak szüksége van az iskolai túléléshez, mint amilyen az odafigyelés, a beszéd, a vélemények értékelése, de legfőképpen az én értékelése és tiszteletben tartása.

Miután a tanulók elkezdik használni a párbeszéd tereit a vitára, sokukban felmerül a vágy a változtatásra. Ehhez olyan színházi technikákat veszünk igénybe, mint amilyen a fórum színház. A fórum színház egy közösen elfogadott téma köré épített színdarab együttes létrehozását jelenti. A csoport feladata, hogy meghatározza a számára releváns kérdéseket. Ezek a témák lehetnek a zaklatástól és a rasszizmustól kezdve a csoportnyomáson át a kábítószerrel/alkohollal való visszaélésig.

Egy beszélgetés kiindulópontja lehet olyan valós helyzet vagy helyzetek, amelyekben a résztvevők kényelmetlenül érzik magukat, és bizonytalanok abban, hogyan kéne cselekedniük. Például amikor valaki nem kívánt módon közeledik hozzánk egy tömegközlekedési eszközön. A motiválatlan tanulók körüljárhatják saját helyzetüket az iskolában, hogy feltárják, miért nincs kedvük részt venni az oktatásban.

A fórum színházzal dolgozva az évek során zaklatásról, online előítéletekről, rasszizmusról, konfliktuskezelésről hoztunk létre darabokat a diákokkal, ám a legemlékezetesebb történetem a következő:

2009-ben egy fiatal lányokból álló csoporttal dolgoztam együtt egy 7 hetes intervenció keretében. Mindannyian 13-14 évesek voltak, és kezdték elveszíteni az érdeklődésüket a tanulás iránt. Azonban a párbeszédalapú módszerek segítségével, amikor szóba kerültek a nők jogai, valamint a saját életük és a jövőjük, maguktól ismerték fel, hogy még mindig szükségük van az oktatásra, és újra kedvet kaptak a tanuláshoz. Ezután a lányok új problémát vetettek fel: hogyan kérjenek segítséget? Ekkor fordultunk a fórum színházhoz. Nagyon megtetszett nekik a módszer, és szerettek volna egy darabot létrehozni az egész tantestület számára. A darab középpontjában egy fiatal lány állt, aki nem tudja, hogyan kérjen segítséget a tanáraitól, amikor megpróbál „visszatalálni a helyes útra”. A darab végén a diák nem kér segítséget, és idő előtt elhagyja az iskolát.

A projekt 14 lánnyal indult. Ugyan nem mindegyikük vett részt végig a közös munkában, de azok, akik felléptek a darabban, eljutottak az érettségiig, és továbbtanultak. 2019-ben találkoztam az egyik diákkal egy általam tartott tanártovábbképzésen. Tanár lett belőle. Ez számomra megmutatja, hogy mind a párbeszéd, mind a fórumszínház milyen erőt képes kifejteni, hogy valódi változást hozzon egy fiatal életébe.

Ez a kiadvány különböző országok különböző oktatóinak és tréneinek több mint 50 évnyi tudását, tapasztalatát gyűjti össze. Remélem, hogy az olvasók hasznosnak találják majd, ami képes változást hozni a fiatalok életébe. Az ismertetett módszereket már több ezer, különböző életkorú diák kipróbálta a pozitív változás érdekében. A kiadvány hasznos információk és gyakorlati példák kombinációja, hogy ezzel segítsük az iskolai csoportmunkát minden korosztály számára.

Remélem, sokakat segít majd a változásban.

Jason Ward

TARTALOM:

1. fejezet: A párbeszéd elindítása a csoportban	6. oldal
---	----------

2. fejezet: A beszélgetés elmélyítése	15. oldal
---------------------------------------	-----------

3. fejezet: Változás a dráma segítségével	18. oldal
---	-----------

4. fejezet: A nézeteltérések, érzelmek és konfliktusok kezelése	31. oldal
---	-----------

5. fejezet: Egy rövid programterv	38. oldal
-----------------------------------	-----------

1. rész: Rövid beszélgetések

- Önmagam és saját szerepem megértése a csoporton belül 39
- A közösségem és a tágabb közösség 41
- A saját világom 43
- Imidzs és percepciók 45
- Imidzs és percepciók – Művészet és szépség 47
- Félelmek 49
- Átmenet – A változás megteremtése 51

2. rész: Párbeszédre épülő módszer

- Képzeld el! 53
- Értékek 55
- Martin Luther King 57
- Naptej 59
- Az átváltozás 61
- Valószínűség 63
- Derek Lee Ragin 65
- Szépség 67
- A zongora (párbeszéd szülőkkel/gondviselőkkel) 69

1. FEJEZET: A párbeszéd elindítása a csoportban

BEVEZETŐ

A párbeszéd a csoportmunka lényege mind a formális, mind a nem formális oktatásban. A véleménynyilvánítás, az elemzés és a közös álláspont kialakítása bizonyos kérdésekkel kapcsolatban része annak a folyamatnak, ahogyan tudást szerzünk, és ahogy a világról alkotott képünk kialakul. Napról napra áraszt el minket új információ, és számos forrás áll rendelkezésre online és offline, de egyre nehezebb felismerni a tényeket. A mesterséges intelligenciának (AI) és az algoritmusoknak köszönhetően a legtöbb ember a preferenciái alapján célzott információhalmazt kap, mindannyiunknak megvan a saját hírfolyama. Ezért nincs szükségünk többé olyan oktatásra, amely értelmezés nélkül közöl információkat és tényeket. Mára olyan készségekre van szükség, mint a kritikai gondolkodás és olyan attitűdökre, amelyekkel rákérdezzünk és reagálunk mások véleményére, és amelyek segítenek felismerni azok forrását, eredetét. A párbeszéd az első lépés az oktatási folyamat dinamikájának megváltoztatásában. A párbeszéd révén kiaknázhadjuk a csoportban rejlő lehetőségeket a nyitott gondolkodásra, és arra, hogy megismerjük a hatalmi viszonyokat és az emberek hátterét.

Mivel a párbeszédben minden egyes vélemény számít, támogatja azokat a hangokat is, amelyek általában nem hallatszanak az osztályteremben. A párbeszéd demokratikus felfogása megváltoztatja az oktatási folyamat automatizmusait, például azt, hogy a tanárnak mindig igaza van, vagy hogy csak a jobbnak tartott diákoknak van érdekes mondanivalójuk. A biztonságos tér megteremtésével lehetőség nyílik a zárkózottabb diákok figyelmének felkeltésére, akik látszólag nem illeszkednek az oktatás kritériumrendszerébe. A klisék megkérdőjelezése és a folyamat átrendezése sok tanárt és a párbeszédre épülő foglalkozások vezetőjét meglepheti. A párbeszédre alapuló eszközök használata révén kiegyensúlyozottabbá válik az oktatási folyamat iránti felelősségvállalás, mivel a résztvevők kérdéseikkel, tapasztalataikkal, motivációikkal és kételyeikkel együtt irányíthatják a folyamatot. A tanulóközpontú dinamika új lehetőségek tárházát nyitja meg, és a holisztikus oktatási megközelítés felé terel minket.

A párbeszéd egyik legfontosabb eleme a kölcsönös kapcsolat: meghallgatjuk egymást és beszélünk egymáshoz. A párbeszéd tehát különbözik a vitától, ahol az elsődleges célunk a másik fél meggyőzésre a saját álláspontunkról retorikai eszközök segítségével. A párbeszédben nem az a célunk, hogy konszenzusra jussunk, vagy hogy azonnal megítéljük, kinek van igaza és kinek nincs, hanem az, hogy a vitában egyre jobban és mélyebben megismerjük a gondolkodás folyamatát és a fogalmakat.

A Párbeszéd módszerének oktatási gyakorlatban való alkalmazásához és az osztályterem dinamikájának megváltoztatásához kövesse az alábbi négy lépést!

ELSŐ LÉPÉS: a hatalmi viszonyok megváltoztatása (új alapszabályok megalkotása) és működtetése

A tanulóközpontú tanulási folyamat azt jelenti, hogy a résztvevők irányíthatnak és teret kapnak az elképzeléseik. A folyamat csak akkor lesz sikeres, ha a tanárok a csoport bölcsességére építenek, és meghallgatják a témával kapcsolatos álláspontokat. Az iskolai gyakorlat ki nem mondott szabályai, az életkori különbségek és a kulturális sztereotípiák miatt nehéz teljesen megváltoztatni a hatalmi struktúrát az iskolában, de érdemes az ellensúlyozásával próbálkozni.

A tanárnak komoly hatalma van osztályteremben. Ítélezhet, értékelhet, akkor és annyit beszél, amikor és amennyit akar. Az életkorából és a munkaköréből adódóan mindenkinél mindent jobban tud. A párbeszéddel való munka a tanári szerep újragondolására készíti (további részletek a MÁSODIK LÉPÉSBEN).

A közös alapszabályok kialakításának jó kiindulópontja lehet, ha megkérdezzük a résztvevőket, hogy mire van szükségük ahhoz, hogy jól érezzék magukat a beszélgetés alatt. Sok fiatal nem tud azonnal válaszolni egy ilyen kérdésre, ezért jó, ha néhány példával készülünk, és megkérjük őket, döntsék el, melyik megközelítés áll közel hozzájuk. Ne feledje, hogy minden résztvevőnek egyet kell értenie a javasolt szabályokkal. A résztvevők tehessenek javaslatokat, amiket megvitatnak, ahelyett, hogy előre meghatározott szabályokat kapnak. Ugyanakkor érdemes néhány kérdéssel segíteni a folyamatot: Szeretitek, ha sokan beszélnek egyszerre? Mit szeretnél, hogyan viselkedjenek a többiek, amikor beszélsz? Hogyan mutassuk ki a tiszteletet a beszélgetés során? stb.

A pályaválasztás nem egyszerű – segítsük párbeszéddel!

Viktória egy magyar tréner, 15 éves diákokkal dolgozik. A pályaválasztásukat az ún. „Would You Rather” (Lennél inkább) c. gyakorlattal segítette. „4 különböző szakma képeit helyeztem el (a humán, művészeti, STEM stb. területeket lefedve) a teremben, majd megkérdeztem a diákokat, hogy milyen szakmát választanának. A diákoknak a választott szakma képe mellé kellett állniuk. A beszélgetés végén a résztvevők választhattak, hogy másik helyre lépnek-e, attól függően, hogy a többiek érvelésének hatására megváltoztatták-e az elképzelésüket. Az azonos szakmát választóknak valami közöset kellett találniuk egymásban. A résztvevők kifejezhették egyetértésüket vagy egyet nem értésüket, és megindokolhatták választásaikat. A tanulók ugyanakkor értékelhetik mások érdeklődési körét és pályaválasztását is. Az érvelési fázisban a tanulók a szakmákhoz és a pályaválasztáshoz kapcsolódó fogalmakra is reflektálhatnak, mint például, jómód, öröm, család.”

Hogyan néz ki a gyakorlatban?

ALAPELVEK

Kezdőknek:

Néhány szabályjavaslatot írjon külön papírlapokra (oldalanként egyet), és hagyjon néhány üres lapot is! Ha a csoportnak nincs gyakorlata a szabályalkotásban, osszuk őket párokba, és adjuk át az előre elkészített szabályokat! Páronként értelmezzék a szabályokat, ha szükséges, mondjanak példákat is! Ezután vegye elő az üres lapokat is, és kérdezze meg a csoportot, hogy a páros megbeszélés alapján ki akarják-e egészíteni a szabályokat!

Néhány szabályjavaslat :

- A másik véleményére reagálunk, nem a személyére
- Mindenki figyel a beszélőre
- Minden véleményt tisztelünk, még azt is, ami eltér a miénktől
- A beszélgetés alatt tilos a mobilhasználat / Szemtől szemben beszélgetünk egymással

Haladóknak:

A csoport adjon javaslatokat az alapszabályokra! Mindenki írjon fel post-it-re legalább egy, legfeljebb három szabályt, amelyek a legfontosabbak számára ahhoz, hogy részt vegyen a beszélgetésben és jól érezze magát. Ezután csoportosítsa a szabályokat! Röviden beszéljék át a szabályokat, hogy kialakuljon a konszenzus! Kérdezze meg a csoportot, hogy milyen következményei legyenek a szabályok megszegésének! Végül az egyetértés jeleként mindenki írja alá a szabályokat!

Tanácsok a tanárnak / facilitátornak:

- Az Ön szerepe az, hogy meghallgassa és megfogalmazza a szabályokat és segítse a konszenzus kialakítását, az egyetértést.
- Szerencsésebb, ha a szabályok megfogalmazása pozitív a tiltás helyett.
- A szabályalkotásban ne Ön mondja ki a végső szót!
- A szabályok Önre is vonatkoznak.
- Adjon elegendő időt a szabályalkotásra!

Amikor a szabályok kerülnek a beszélgetés középpontjába

Balázs rendszeresen tart párbeszédalapú foglalkozásokat egy magyar középiskola 16 éves diákjainak. Mint mindig, ez alkalommal is a szabályok gyors átismétlésével kezdődött a foglalkozás, ezzel biztosítva a biztonságos teret a beszélgetéshez. Ám ekkor valami szokatlan történt. Az egyik diák megkérdezte, mi történik, ha a csoport tudja, hogy az egyik tagja nem mond igazat magáról a foglalkozások során. Mi a teendő, ha az egyik osztálytárs megjátssza magát? Hozzanak szabályt arról, hogy nem szabad hazudni? Spontán beszélgetés kezdődött a témáról, ami végül a foglalkozás középpontjába került. Láthatóan a párbeszéd egy magától értetődően használt eszközzé vált számukra, amit a saját világuk és a környezetük megértésére használhattak. Ez az életkor (16 év) kiemelten fontos az identitás alakulása szempontjából. Keresik a lehetőséget a határaik feltérképezésére, ami gyakran az iskolai szabályok áthágásával, a tekintély (tanár vagy tréner) megkérdőjelezésével jár együtt. Ezúttal megtapasztalhatták, hogy a kortársak hogyan segíthetik egymást azon az úton, aminek során a gyerekből fiatal felnőtté válnak.

MÁSODIK LÉPÉS

Ma már minden piacorientált, a sikert bevétel-kiadás relációban könyveljük el. A politikától a kultúráig minden területen először el kell adni az ötleteket, hogy aztán megvalósíthatóvá váljanak. A vétel-eladás narratívája mindenütt jelen van. Ezért fontos, hogy az EMBEREKRE koncentráljunk, önmagunkra egyénként és a másokkal való viszonyainkban. A párbeszéd révén hangsúlyozni tudjuk az emberek közötti kapcsolat jelentőségét, azt, hogy a részvételünk a folyamatokban minden egyes személy számára fontos lehet az osztályteremben.

A tanár/nevelő fontos szerepet játszik a folyamatban. Egyrészt tudást oszt meg, másrészt (ami véleményünk szerint a legfontosabb) gondoskodik a kommunikációs folyamat egészéről és a csoporton belüli kapcsolatokról. A tanár/nevelő az egyéni és a kollektív szükségletekre is odafigyel. A dialogikus módszerek alkalmazásakor Ön egy facilitátor, aki ismeri a folyamatot, és irányítja a csoportot, de nem játszik főszerepet a gondolataik vagy érzéseik megfogalmazásában.

Ugyanakkor azt gondoljuk, hogy a diákok (és a tanárok) többé-kevésbé egyformák. Ugyanazok az igényeik, az ambícióik és a problémáik. A tanárok didaktikai nehézségei is azonosak, függetlenül a nemzeti kontextustól. Összefoglalva: reméljük, hogy az alábbi javaslatok arra ösztönzik a tanárokat és a diákokat, hogy új és izgalmas tanulási formákat fogadjanak el.

A nem konfrontatív megközelítés gyakran a leghatékonyabb módja az ellentmondásos kérdések kezelésének tanárok és facilitátorok számára. Így a résztvevőket és a diákokat arra ösztönözzük, hogy a problémáikat ne konfrontáció, hanem vita keretében közelítsék meg. A konfrontáció kontraproduktívnak és károsnak bizonyul, amikor nehéz vagy ellentmondásos kérdésekről van szó.

Hogyan néz ki a gyakorlatban?

A dráma, különösen az Augusto Boal - brazil rendező, drámaíró és tanár - által leírt színházi forma nagyszerű eszköz, ha a kirekesztéssel és a motivátlansággal akarunk dolgozni. Boal a színházat egyesítette a nyilvános térrel, és a gyakorlatába bevonta az elszigetelt csoportokat. Improvizációival olyan társadalmi problémákat feszegetett, mint az erőszak, a homofóbia, a rasszizmus, a marginalizált csoportok.

Az állókép színház egy bemelegítő módszer, amely segíti a fórum színházi tevékenységekbe való bevonódást. Mindenki a megállapított szabályok szerint vesz részt és követi a folyamatot.

A folyamat alapja:

Szerepek: protagonista, antagonista, megfigyelő és joker (aki összeköti a közönséget a színészekkel)

Állítson fel egy rövid jelenetet, amely buszon, villamoson vagy metrón játszódik! Egy férfi vonzódik egy nőhöz a nyilvános térben. A férfi egyre közelebb megy és megbámulja a nőt. A nő észreveszi a férfi viselkedését, és félni kezd. Segítséget keres, de senki nem reagál. A nő a következő megállónál leszáll, de a férfi követi...

Itt lép a képbe a Joker. Megkérdezi a színészeket, hogyan tudnák másképp játszani a jelenetet, hogyan oldják meg a problémát. A színészek új ötleteket/megoldásokat hozhatnak. Ezután a Joker a közönséghez fordul: szerintük mi a megoldás? Lehetőség ad a színészek cseréjére és új helyzetek létrehozására.

Kövesse a csoport ötleteit, és a végén kérje meg a megfigyelőt, hogy foglalja össze a folyamatot, és mutasson rá a kulcsfontosságú pontokra!

Kérdezze meg a csoportot, milyen volt játszani! Hogyan változtatta meg a helyzetet a csoport bölcsessége?

A fórum színházban közvetlenül érzelmekkel dolgozunk, ezért kiemelten fontos:

Az összes résztvevőre figyeljen oda, (különösen, ha a téma megérinti őket)!

Legyen befogadó minden résztvevővel szemben!

Minden résztvevő érezze magát biztonságban a helyzetben és a szerepben! A játék végén ki kell venni a szereplőket a szerepükből!

A dráma megváltoztathatja az osztályterem légkörét

Az ötödik osztályosokat tanító bolgár Katerine osztályába új diák érkezett. A roma fiúnak a kezdetektől fogva konfliktusai voltak 4-5 sráccal az osztályból, akik a származása miatt piszkálták. Az osztály többi tagja nem vett tudomást az új fiúról. A probléma a kezdeti verbálistól a fizikai agresszióig fajult.

Katerine és az iskola pszichológusa a „Határok leküzdése” c. szerepjátékot alkalmazta a probléma megoldására. A játék célja megtalálni a gyerekek toleranciaszintjét. Az osztályból 4 gyerek megkapta az anya, az apa, a lány- és a fiútestvér szerepét. A játék a fiúéhoz hasonló sorsú gyerek egy napját mutatja be. A játékot megbeszélés követte a toleranciáról. A játékot követően az osztályban megváltozott a légkör, a gyerekek elkezdték elfogadni az új osztálytársukat.

A dramatikuss eszközeinek használatáról lásd még a 3. fejezetet.

HARMADIK LÉPÉS:

a diákok bátorítása a nyílt beszédre a biztonságos tér segítségével

Az iskola hagyományos működése nem ösztönzi a diákokat arra, hogy szabadon elmondják ötleteiket és véleményüket. A diákoknak be kell tartaniuk a szabályokat, válaszolni a tanárok kérdéseire és csak az órák témájával foglalkozni. Az osztályteremben uralkodó rend fontos, de nem támogatja a kreatív és kritikai készségek fejlődését. A strukturált párbeszéd bevezetése az osztályteremben megváltoztathatja a fenti dinamikát és hatalmi viszonyokat, ugyanakkor a tanulókkal közösen létrehozott, az ő ötleteikre épülő órák iránti felelősséget is megteremtené, és a kérdés-felelt helyett valódi vitákat és párbeszédet eredményezne. A diákok közötti beszélgetések elősegítése az osztályteremben a tanórán kívüli kapcsolataikat is támogatja. A vélemény hangos kinyilvánítása bátorságot és önreflexiót igényel, valamint készséget az érvek megfogalmazására és a nyilvános beszédre. Sok fiatal számára ez elengedhetetlen a beilleszkedéshez és az önállóvá váláshoz. Ezzel egy lépést tehetnek abba az irányba, hogy felelősséget vállaljanak az életükért.

Hogyan néz ki a gyakorlatban?

A diákok nem fognak azonnal magas szinten érvelni. Ezért néhány gyakorlattal segíthetjük a párbeszéd terének létrehozását az osztályban. Egyúttal azt is megérthetik, hogy a tér nem mindig nyitott, és hogy az ELSŐ LÉPÉSBEN leírt alapszabályok itt is érvényesek.

Kezdőknek:

Jó kiindulópont lehet kérdésekkel és érvekkel kezdeni a munkát, amelyeket végül nem értékelünk helyesnek vagy helytelennek.

Készítsen elő néhány szeretem - nem szeretem típusú mondatot, értékekkel kapcsolatos kérdést (néhány példát alább talál). Alakítson ki a teremben egy teret, ahol a tanulók könnyen mozoghatnak, és egy vonallal válassza ketté (zsinór, ragasztócsík, stb.)! Állítsa fel a szabályt: nem állhatnak középre/a vonalra. A tanulóknak a felvetett kérdésekre a lábukkal kell szavazniuk, és érvelniük kell a választásuk mellett.

Néhány példa:

- A legjobban a KUTYÁKAT vagy a MACSKÁKAT szeretem
- A legjobban a JÉGKRÉMET vagy a CSOKOLÁDÉT szeretem
- Leginkább SUPERMAN vagy HARRY POTTER szeretnék lenni
- A SZÍVEMNEK vagy az ESZEMNEK hiszek
- A világban az IGAZSÁGNAK vagy a SZERETETNEK kéne uralkodnia

Haladó diákoknak:

Rendezze a diákokat párokba, és kérje meg őket, hogy reagáljanak az előre elkészített kérdésekre! Készülhet olyan kérdésekkel, melyek reflektálnak a diákok érdeklődésére.

A párok elmélyíthetik a beszélgetést az alábbi kérdések segítségével:

- Tudnál többet mondani a ...-ról?
- Meg tudod mondani, miért?
- Tudnád részletezni az okait/következményeit a ...-nek?
- Tudsz a saját életedből vett példát hozni?
- Mit értesz az alatt, hogy ...?
- Miért fontos/érdekes ...?

Példák kérdésekre:

- Lehetsz egyszerre jó és rossz ember?
- Lehetséges, hogy valami, ami rossz, jó véget ér?
- Van valami, ami nem jelent semmit?
- Minden örökké tart?

© A feladatokat Jason Buckley oktatási anyagai inspirálták (philosophyman.com)

Típek tanároknak/facilitátoroknak:

- A feladat során ne értékelje a diákok kijelentéseit!
- Fogalmazza át a diákok kijelentéseit annak érdekében, hogy kiderüljön, jól értik-e egymást!
Pl.: Jól értem, hogy azt mondd ...?
- Figyelje a folyamat dinamikáját! Adjon elég időt a reflexióra és a megbeszélésre!
- Olyan kijelentéseket tegyen, amelyek érdekelhetik a diákokat!
- Összegezze a folyamatot, emelje ki a megszólalási hajlandóságot és az érdekes kijelentéseket!

NEGYEDIK LÉPÉS: a kritikai és kreatív gondolkodás elősegítése

A kérdések állnak a párbeszédalapú módszerek középpontjában, de egyben a legkreatívabb és legnyitottabb eszközök is minden korosztály számára. A kreatív és kritikai készségek előmozdítása érdekében jó, ha a kérdésfeltevés, a kérdésalkotás és a tágabb perspektívában való gondolkodás is rugalmasan történik.

Hogyan néz ki a gyakorlatban?

Kezdő és haladó diákoknak:

Teremtsen érdekes oktatási helyzetet az osztályteremben! Hozzon egy új tárgyat az osztályterembe, amelyet határozzon meg „mindentudónak”! Ez lehet egy bagolyfigura, egy karfiol, egy varázspálca vagy kalap, de akár egy földgömb is.

Kérje meg a csoportot, hogy tegyenek fel annyi kérdést a mindentudó alanynak, amennyit csak tudnak. A nagyobb szabadság és a titoktartás érdekében kioszthat post-it-eket a kérdéseknek. Végül gyűjtse össze és elemezze azokat a csoporttal anélkül, hogy a szerzők kilétére fény derülne!

A feladat célja, hogy minél több érdekes kérdést dolgozzunk ki anélkül, hogy megválaszolnánk őket. Ha van még idő, a kérdéseket kategorizálhatják, megtalálva közöttük a hasonlóságokat és különbségeket.

Típek tanároknak/facilitátoroknak:

- ❖ Ne értékelje a diákok kérdéseit! Még akkor sem, ha azok különösek vagy zavarba ejtők. Eleinte lehet, hogy az ilyen kérdéseket kinevetik, ezért erre fel kell készülni, és a folyamat részeként tekinteni az ilyen reakciókat.
- ❖ A saját kérdéseit tartsa meg magának!
- ❖ Soha ne legyen a tanár vagy az egyik diák a mindentudó figura, mert ez hatással van a csoporton belüli hatalmi viszonyokra. Ha a tanár kerülne ebbe a szerepbe, az bebetonozná a mester-tanítvány viszonyt, ha egy diák, az hierarchiát hozna létre a csoporton belül.
- ❖ Ne válaszolják meg a kérdéseket! A diákok készíthetnek jegyzeteket, ha akarnak. Néhány kérdésre visszatérhetnek később.

2 FEJEZET: A beszélgetés elmélyítése

A filozófiai beszélgetés közössége (P4C)

A párbeszéd és a vita remek biztonsági szelep lehet, ha készen állunk arra, hogy megnyissuk és olyan módszerként használjuk, amivel teret adhatunk egymás és a világ jobb megértéséhez.

A P4C a feltáró, sokszínű, széles perspektívát bemutatni képes párbeszédre összpontosít. A megbeszélés során nem a konszenzus elérésre törekszünk. Nem a meggyőzés a célunk, hogy bárki ugyanazt gondolja, amit a másik. A folyamatot a beszélgetők irányítják, ezzel is jelezve a beszélgetés jelentőségét, egyúttal segítve a csoport valamennyi tagjának a bevonódását.

A P4C négy központi jellemzője révén teremti meg a teret a megbeszéléshez:

- **Együttműködő** – a párbeszéd terét a résztvevők teremtik meg a facilitátor segítségével, a csoport által meghatározott szabályok alapján. Számos lehetőséget biztosít a résztvevők közötti eszmecsere, az ötleteik továbbgondolására, az egymástól való tanulásra vagy új kérdések megfogalmazására.
- **Kritikai** – a párbeszéd tere kérdések köré szerveződik, melyekre válaszokat keresnek, ugyanakkor ebben a térben különböző fogalmakat is elemeznek, véleményeket és érveket fogalmaznak meg, amelyek gyakran kritikusak az uralkodó nézetekkel szemben. Érdemes megjegyezni, hogy a kritikai gondolkodás nem egyet nem értést jelent, hanem a tények és a vélemények szétválasztását, bizonyos fogalmak jelentésének meghatározását a csoportban, valamint az ötletek és kérdések összetettségének felismerését is.
- **Kreatív** – a párbeszéd tere nyitott és rugalmasan viszonyul a beszélgetés váratlan fordulataira. Mivel a folyamatot a résztvevők (diákok) irányítják, a facilitátornak fel kell készülnie a csoportból érkező innovatív és váratlan ötletekre. A kérdés nyílt, általános és elvont megfogalmazása miatt szokatlan válaszokra, példákra és ötletekre számíthatunk. Minél fiatalabb a csoport, annál több kreatív ötletre kell készülnünk. A kreativitás a facilitátor számára kihívást jelenthet, de soha ne értékelje az ötleteket! Keresse meg a módját, hogyan tudja az új ötleteket további kérdések feltevése révén beépíteni a vitába!
- **Kommunikatív** – a párbeszéd tere kiválóan alkalmas a diákok kommunikációs készségeinek fejlesztésére. Facilitátorként használhatja a párbeszédet a csoporton belüli kommunikáció erősítésére. A kommunikációs folyamat dinamikáját a tanárközpontúságról a résztvevők közötti szabad, több dimenziós eszmecserere változtathatja. A kommunikációs készségeket is fejlesztheti, ha a vitát néhány speciális feladattal egészíti ki. Megkérheti a résztvevőket, hogy jelezzék a hozzászólásaik közötti kapcsolódásokat, hangsúlyozzák, hogy egyetértenek-e a már kifejtett véleménnyel vagy nem, és használjanak olyan fordulatokat, kifejezéseket, mint pl.: Nekem más tapasztalataim vannak, mint amit a te történeted sugall..., A véleményedre építve szeretném elmondani..., Ezzel szemben az én elképzelésem az, hogy... stb.

Nem lehet egy beszélgetésbe a párbeszéd valamennyi elemét belezsúfolni egyetlen tanórában, de facilitátorként eldöntheti, hogy melyik aspektusra kíván fókuszálni. Döntését ossza meg a csoporttal!

Azt javasoljuk, hogy kövesse a P4C alább ismertetett lépéseit a beszélgetés facilitálásakor.

A teljes folyamat megterhelő lehet a diákoknak. Érdeemes lehetőség szerint kb. 40 percesre tervezni egy beszélgetést. A csoportot rövid bemelegítő játékokkal készítheti fel a beszélgetésre (ilyeneket a korábbi fejezetekben talál).

LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE:

1. JÉGTÖRŐ / BEMELEGÍTŐ
2. STIMULUS
3. GONDOLKODÁSI IDŐ
4. KÉRDÉSEK MEGFOGALMAZÁSA
5. KÉRDÉSEK BEMUTATÁSA
6. SZAVAZÁS
7. MEGBESZÉLÉS
8. ZÁRÓ GONDOLATOK
9. ÖSSZEGZÉS

Milyen a jó stimulus?

A P4C-ben a beszélgetés elindítása egy stimulus segítségével történik. A megfelelő stimulus megtalálása a folyamat kulcsa. Ugyanakkor ne felejtse el, hogy az értelmezést a csoport adja, tehát nem várható el, hogy kövessék a tanár elképzelését.

TÍPUSA: bármilyen típusú stimulust használhat: fotó, szöveg, filmrészlet, kép, szerepjáték, történet, stb. Ha rendszeresen foglalkozik egy csoporttal, érdemes a stimulusok típusát változtatni, és megfigyelni, hogy mire hogyan reagálnak.

METAFORA: egy szövegben vagy filmben megismert metafora megértése a csoportot egy másik jelentés vagy elgondolás felismerésére vezetheti. Szerencsés, ha a stimulus egy metafora, vagy ha utalni lehet a tárgy vagy helyzet metaforikus jelentésére. Pl. amikor tudjuk, hogy a csoport tagjai között konfliktus van, érdemes a híd stimulusként használni, mint az együttműködés, a közös erőfeszítések metaforáját.

ÖSSZEFÜGGÉS / KAPCSOLAT: érdemes olyan stimulust keresni, mely valamilyen módon összefüggésbe hozható a csoport aktuális állapotával. Különösen, amikor valamiért be kell avatkoznunk a csoportfolyamatokba, vagy fel kell mérnünk a csoportfolyamatok aktuális irányát. Facilitátorként kell készen állnunk, hogy kövessük a diákok kérdéseken keresztül felvetett ötleteit és gondolatait.

NAGY FOGALMAK: a jó stimulus provokatív, de elég általános ahhoz, hogy a tanulók gondolkodását megnyissa, ne pedig beszűkítse. A nagy fogalmakkal való munka segítheti különböző kifejezések, elképzelések definiálását. Az általános, elvont fogalmakkal való munkának kisebb az érzelmi töltete, mintha konkrét esetekkel, vagy a csoport aktuális állapotával foglalkoznánk. Az olyan nagy fogalmak, mint a remény, a méltányosság és az igazságosság, vagy az olyan metaszintű kérdések, mint pl. hogyan ítélkezzünk anélkül, hogy másokat megbántanánk? vagy mit jelent a másság a csoportban, és ki a másik? szintén feltárhatnak bizonyos feszültségeket a csoportban, de meglehetősen absztrakt gondolkodási szinten.

ÉRTÉKEK: a nagy fogalmakkal dolgozva végül gyakran értékekhez, társadalmi és kulturális alapokhoz jutunk a beszélgetésben. Az értékek meghatározása és a résztvevők tapasztalataiból vett példák remek lehetőséget biztosítanak a csoport és a facilitátor számára, hogy megértsenek bizonyos gondolkodásmódokat és az egyes viselkedésformák mögött meghúzódó elveket. Ne féljen az egyenlőségről vagy az igazságosságról beszélni, és hallgassa meg az eltérő véleményeket vagy definíciókat! Az egyes értékek általános megértése és az egyéni tapasztalatokon alapuló meghatározásuk jó alap lehet az eltérő nézőpontok iránti érzékenység kialakításához. Az értékekről való beszélgetés mások nézőpontjának figyelembevétele mellett az első lépés a nyitottság felé.

Ki vezeti a beszélgetést?

Iwona lengyel tanárként 15 évesekkel alkalmazta a módszert az osztályában. A beszélgetés a civilizációs fejlődésről, és az embernek a bolygóra gyakorolt hatásáról szólt. A csoport nagy létszáma miatt (35 fő) Iwona bizonytalan volt, hogy hogyan tud működni a módszer. Azzal, hogy körbeültek, elfoglalták az egész termet. A stimulus megismerése után a diákok elkezdtek megnyílni, és kifejtették a gondolataikat a témáról. Meglepte őket, hogy ők választhatják meg a beszélgetés témáját, nem a tanár. Eleinte nem értették, miért nem vesz részt a tanár is a beszélgetésben, jobbára csak megfigyel. A visszajelzésben kifejtették, hogy mennyire tetszett nekik a módszer, és hogy ők határozhatták meg a beszélgetés menetét. Mindenki félelem nélkül elmondhatta a gondolatait, anélkül hogy kinevették volna a többiek. Mindenki lehetőséget kapott, hogy aktívan vegyen részt az órán. A csendesebb, kevésbé motivált tanulók is megszólalhattak, ami építette a kapcsolatokat az osztályközösségben.

3 FEJEZET: Változás a dráma segítségével

Amikor a motiválatlan tanulók egyre jobban elköteleződnek a párbeszéd módszere iránt, és javulni kezd az önértékelésük, sokukban megérlelődik a cselekedni, változtatni akarás szándéka. Ekkor kerül képbe a dráma. A különböző modellek közül a Színház a társadalmi változásért (Theatre for social change) mindig szóba kerül, mint egy olyan módszer, amellyel a tanulók biztonságosan alakíthatnak ki szerepforgatókönyveket, amelyek segítségével képesek lehetnek a saját kezükbe venni sorsuk irányítását.

Mi a Színház a társadalmi változásért?

A „Színház a társadalmi változásért” az embereket vitákon és a bevonásukra épülő vizsgáldáson keresztül vonja be az őket érintő témák feldolgozásába. A résztvevők színházi technikák segítségével kereshetnek megoldásokat a kérdéseikre és problémáikra.

Állókép színház / az elnyomás gépezete

Az állókép színházban a csoport különböző témák köré épülő képeket hoz létre. Jó módszer arra, hogy a csoportot bevezessük a színházzal való kísérletezésbe, mielőtt fejest ugranának egy színdarab létrehozásába.

Az állókép színház a beszéd helyett a hangon és a mozgáson keresztül történő feltárással összpontosít. Remek eszköz a verbálisan nehezen megfogalmazható témák megismerésére.

Az állókép színház felépítése:

Válasszon egy témát a csoport számára! Ez lesz a kép „címe”. Legyen minél egyszerűbb, amit könnyű elképzelni és megjeleníteni, pl.: „egy nap a tengerparton”. Kérje meg a résztvevőket, hogy lépjenek be a kép terébe, és hozzanak létre egy állóképet ezzel a címmel! A jelenet addig tart, amíg mindenki, aki szeretett volna részt venni, be nem lép a képbe.

1. Továbblépésként adjanak hangokat és ismétlődő mozdulatokat a képhez! A térbe lépő résztvevő bemutat egy mozdulatsort és egy kísérő hangot, majd „megfagy”. Mások követik, addig, míg létre nem jön a kép. Ezután belép a játékmester, aki megérinti valamelyik szereplő vállát. Az illető bemutatja a mozgást és a hangot, és addig ismétli, amíg újra megérintik.
2. Mélyítsük el a témákat és térjünk át a nagyobb kérdésekre! Szóba jöhet a zaklatás, az éghajlatváltozás, stb. Adjuk át a kezdeményezést a csoportnak! Válasszanak maguknak témát, vezessék egymást!

Javaslat: ha a csoport nem tudja megoldani a feladatot, bontsuk két részre, és foglalkozzunk velük külön! Végül egyesítsük a csoportokat!

Fórum színház

A fórum színház egy elfogadott téma köré közösen létrehozott színdarabot vizsgál. Az egész csoport részt vesz az őket érintő kérdés megvitatásában. Ez lehet a zaklatástól és a rasszizmustól kezdve a csoportnyomáson át a drog/alkoholfogyasztásig bármi. Általában a beszélgetés ösztönzője lehet egy vagy több olyan valós helyzet vagy helyzetek, amelyek aggasztják a résztvevőket, amelyben nem tudják, mit tegyenek, hogyan viselkedjenek. pl.: Mi a teendő, ha valaki „nyomul ránk” a buszon. A motiválatlan tanulók megjeleníthetik, hogy miért nem érdeklí őket az iskola.

Ha megvan a téma, a színészek vagy a résztvevők egy csoportja vagy közösen létrehoznak egy színdarabot, amely a problémát vizsgálja. A darab egy szereplő, a „protagonista” történetét követi, miközben a csoport közös problémájával, kérdéseivel küzd. A szemben álló fél, akivel küzdenek, az „antagonista”. Az antagonista soha nem a közösséget képviseli, mindig szemben áll vele! Végül van a megfigyelő vagy a bámészkodó, azaz a „deuteragonista”. Ezt a személyt vagy a darab szereplője hívja be a történetbe, vagy a közönség tagjai helyettesíthetik. A szerepe szerint ő a protagonista szövetségese. A színdarabnak sok kritikus pontja van; a rossz döntések végül katasztrofális eredményre vezethetnek.

Amint a szereplők eljátszották a darabot, a nézőkön a sor, hogy beavatkozásukkal egy jobb végkimenetelt érjenek el. A közönség több körön át beszélheti meg, hogy hogyan változhat a darab, mit tehet másként a protagonista. Majd megkérjük a közönség tagjait, hogy lépjenek színpadra, és játsszák el, szerintük mit kéne tennie a protagonistának az adott helyzetben.

A darab első bemutatását követően a jeleneteket addig játsszák újra, amíg valaki a közönség soraiból azt nem kiáltja, hogy „stop”. Ekkor ez a személy beléphet a színpadra, átveheti a főszereplő szerepét, és szembenézhet az elnyomó helyzettel, megpróbálhatja megváltoztatni és konstruktívan átalakítani azt.

Eredeti, legtisztább formájában mind a színészek, mind a nézők az elnyomás áldozatai voltak; személyesen éltek át a színpadon bemutatotthoz hasonló helyzetet, és ezért tudtak alternatív megoldásokat kínálni. A tartalom bármilyen megközelítésben bemutatható (kivéve az irracionális és szürrealista). A cél, hogy a bemutatott helyzet vitát generáljon. Világosan meg kell határozni az egyes szereplők karakterét és identitását, hogy a közönségből érkező színészek számára felismerhetőek legyenek. A főszereplő cselekedeteinek ki kell váltania a közönség beavatkozását. „Kényszerítenie” kell őket a reakcióra, hogy változtassanak a cselekedeteiken/viselkedésükön, és a karaktert fejlődésre késztessek.

A fórum színház célja, hogy a közösség tagjai biztonságos térben találkozhassanak mindennapi életük problémáival. Ezekre a problémákra aztán közösen, a csoportban keresnek megoldást. A fórum színház cselekvésre ösztönöz, a pozitív változást célozza, hogy később a közösség a való életben is változást tudjon elérni.

A fórum színház gyakran a társadalmilag hátrányos helyzetű csoportokat célozza meg. Eszközöket ad a konstruktív kifejezéshez és az elnyomás kezeléséhez, ezzel ellensúlyozva kirekesztettségüket. Nap mint nap megfigyelhetjük az embereket magunk körül. Másképp öltözködünk, más szokásaink vannak, másképp zenélünk. Emiatt gyakran kirekeszt, félreért a környezetünk. Érthető, ha nem szívesen veszünk részt semmilyen, a saját világunktól idegen tevékenységben.

Azonban nem élhetünk másoktól teljesen függetlenül, részt kell vennünk mások életében. A párbeszédben való részvétel során a tőlünk telhető legjobbat kell adnunk a többieknek, és képesnek kell lennünk, hogy merítsünk mások tapasztalataiból, kreativitásából. Nem élhetünk elszigetelten, a önmagunkba és a saját világunkba zárva. Képesek vagyunk megszéldíteni másságunkat - mi is sokat adhatunk másoknak, és tanulhatunk egymástól.

A fórum színház céljai:

- Képessé tenni a közösséget az elnyomással szembeni fellépésre
- Párbeszéd, vita ösztönzése (tettek formájában is, nem csak szavakkal) az elnyomásról
- Alternatív, a színpadon bemutatottól eltérő megoldások keresése
- A társas készségek fejlesztése
- Játék

A dráma játékos formája a valódi élettapasztalat megszerzésnek

Iwona, fórum színházi foglalkozásokat tart 18 éves lengyel diákoknak. Egy alkalommal egy korábban előkészített darabot állítottak színre, ami egy otthon induló és az iskolában befejeződő jelenetsorból állt. A diákok lelkesen vettek részt a folyamatban, hogy bemutathassák a saját verziójukat a bemutatott probléma megoldására. A szerepjáték valódi tapasztalattal vált számukra.

„Megfigyeltem, hogy a fórum színház módszere mennyire bevonja a diákokat. Azok a diákok, akik nem szívesen lépnek színpadra, a többiek játékát élvezik. A megfelelő jelent kiválasztása, olyan, ami reflektál a diákok saját életére, még komolyabb bevonódást eredményez. Megélhetik, hogyan legyenek érzékenyebbek, beleérzőbbek másokkal, megtapasztalhatják, hogyan hatnak saját döntéseik mások életére, és hogy egy kis attitűdváltozás mekkora hatással lehet mások életére.”

A fórum színház egyfajta párbajra vagy játszámra hasonlít. Ennél fogva saját szabályai vannak.

Természetesen a szabályok módosíthatók, de mindig jelen kell lenniük, hogy minden résztvevő azonos feltételek mellett cselekedjen, és szabadon vehessen részt a vitában. A szerepjátékban a néző-színész főszereplővé válik - azon valóság főszereplőjévé, amelyet először úgy néz, hogy nem ismeri fel annak fikcionalitását. A nézők tudatosítását bemelegítő - improvizációs gyakorlatokkal érhetjük el, amelyek bevezetésként szolgálnak a módszerbe. A fórum színház előadása szellemi és művészi játék, amelyben **mindenki részt vehet**.

A fórum színház olyan színházi játék, amelyben egy megoldatlan probléma valamilyen elnyomás megnyilvánulásaként jelenik meg. A közönséget a színpadra hívja, hogy tegyen javaslatokat a bemutatott probléma lehetséges megoldásaira. Az előadás egy láthatóvá tett elnyomót és egy főszereplőt - az elnyomott helyzetben lévő személyt - mutat be.

Augusto Boal, a fórum színház atyjának szavaival: „Ha nem változtatjuk meg a darabot, akkor a darab ugyanolyan marad. Ha nem változtatjuk meg a világot, a világ ugyanolyan marad.”

A joker – Ön, mint facilitátor

A joker („aki nem tartozik egyik jelenthez sem”) irányít. Vezeti a darabot, ajtó a „negyedik falon”. Ő az utazás facilitátora. Ő hívja be az embereket a térbe, hogy a történet általuk elgondolt verzióját hozhassák létre. A joker a főszereplő oldalán áll. Segíti a közönséget, de soha nem mondja meg, hogy mit tegyenek. Ez az Ön szerepe pedagógusként. A joker (vagy facilitátor) a párbeszéd alapú foglalkozásokhoz hasonlóan nem határozza meg a folyamat irányát, csupán segíti a közönségben (a néző-színészekben) rejlő lehetőségek megvalósítását. A joker feladata, hogy megteremtse a feltételeket a nagyobb tudással rendelkezők tapasztalatainak és tudásának megosztásához a többiekkel. Így a félénkek önbizalmat szerezhetnek, és megmutathatják, hogy képesek legyőzni a gyengeségeiket.

A fórum színház nem erőltethet semmilyen ideológiát, nem manipulálhatja a résztvevőket. Cselekvésre kell ösztönöznie. Átéltetné tenni a résztvevők számára, hogy színészek a saját életük színpadán. Mert az élet színház, és mindenki, aki játszik, színésszé válik benne. A fórum színházi módszer súlyos érzelmeket szabadíthat fel a résztvevőkben. Az érzelmek a szavakon túli megértést és kifejezést segítik, de csak, ha szavakkal is alátámasztják őket. Ezért különösen fontos foglalkozni az érzelmekkel.

Mindannyian biológiailag be vagyunk programozva az automatikus cselekvésre, reakciókra. Ugyanakkor az életünk során átélt helyzetek szolgálnak modellként érzelmi reakcióinkhoz. Ezeket kell legyőznünk az érzelmi egyensúly eléréséhez. Ennek a képességét sok tanulónak meg kell tanulnia, különösen azoknak, akik az érzelmek elszabadulásakor „kikapcsolnak”.

A résztvevőink jó eséllyel szembesülni fognak érzelmileg megterhelő helyzetekkel a folyamat során. Készüljünk fel rá, és ne hagyjuk magukra őket! A joker/ facilitátor számíton a résztvevőre, beszéljék meg a történeteket, és találjanak megoldást. A joker/ facilitátor mások támogatását is kérheti, megoldásokat javasolhat a nehéz helyzetre, akár egy jelenettel is illusztrálva azt.

Ez tovább fogja erősíteni a közösség összetartását, és megerősíti a tagokat.

A fórum színház közönsége így készül fel a színpadi problémák megoldására a való életben. Az előadásokon számos lehetséges megoldást játszanak el, de nem azért, hogy megtalálják a legjobbat. A tudás, a tapasztalatok és a nehéz helyzetek kezelésére szolgáló stratégiák megosztása a fontos. A színpadi próbálkozás egy adott helyzet megváltoztatására felkészülést jelent a majdani, a való világban, színpadi díszletek nélkül végrehajtott változtatásra.

Előfordulhat, hogy a csoport más tagjai is szeretnének a joker szerepébe lépni, és facilitálni a foglalkozásokat. Őket bátorítani kell. Amikor bizonytalan, kérdezze meg a közönséget: „ez így működik?”! Győződjön meg róla, hogy a modell releváns a résztvevők számára, hogy azonosulni tudjanak vele. Hozza létre a közönség és a központi szereplő közös identitását! Mindig ők döntenek a végkimenetelről, és nem Ön.

Kezdje egy olyan modellel/szereplővel, akivel a résztvevők könnyen azonosulnak. Aztán vigyük a résztvevőket az ismeretlenbe.

Mindig kérdezze meg:

Tanulunk valamit?

Jól érezzük magunkat?

Hasznos, amit csinálunk?

A dráma révén a nehéz kérdések is könnyebben kezelhetők

Joanna angolt tanít egy lengyel középiskolában, 16 évesekkel használja a fórum színház módszerét. Egy foglalkozáson komoly téma merült fel: a függőségek. „Én voltam a JOKER. A játék során jobban, más oldalról is megismerhettem a diákjaimat. A színészek nagyon jól játszottak, és annak ellenére is jól érezték magukat, hogy a bemutatott probléma nagyon komoly volt. Meglepett, hogy nem volt nehéz protagonistát vagy antagonistát választani a diákok közül.

A diákok nagyon meggyőzőn játszották a szerepüket. Nagyon belemerültek a játékba, és ha lett volna még időnk, többen is szívesen mutattak volna megoldásokat a helyzetre. Ez csak megerősíti, hogyha a probléma közel áll a diákokhoz, és a módszer segíti a bevonásukat, azzal megnő a diákok elköteleződése, motivációja.

Mitől működik a fórum színház?

- ✓ Mert az ember természetes színészi, alkotói képességére épül
- ✓ Mert nem próbál véleményt sulykolni vagy kioktatni az igazságról
- ✓ Mert jó kérdéseket tesz fel, nem pedig „jó” válaszokat ad
- ✓ Mert létrehozza a szabad alkotás terét, és ösztönzi a párbeszédet
- ✓ Mert minden véleménynek, nézetnek teret, hangot ad
- ✓ Mert egyszerű gyakorlatokra, játékokra épül, amiket bárki könnyen megvalósíthat, és amelyek révén bevonhatók a vonakodók, a kívülállók, vagy azok, akiket kizártak
- ✓ Mert a segítségével meg lehet próbálni kezelni a nehéz helyzeteket, problémákat

A fórum színházi módszer alkalmazása növeli a fiatalok önbizalmát és javítja az önbecsülésüket. A tanulók megtanulják tisztelni önmagukat és másokat, értékelni azt, hogy kik ők, és mit tudnak adni a többieknek. Együttműködő, önkifejező és kommunikációs folyamat. Lehetőséget ad a résztvevőknek, hogy hallassák a hangjukat. Az együttes cselekvés módost ad a tanulásra a másiktól, a kreativitás aktivizálására, de mindenekelőtt az önbecsülés fejlesztésére.

A fórum színházi tevékenységek következményeként könnyebben megérthetik aktuális viselkedésüket és döntéseiket, ez pedig a megnövekedett önbizalom révén befolyásolhatja a jövőbeni jobb elköteleződésüket és a megfelelő reakcióikat a nehéz helyzetekben.

A fórum színházat bárki alkalmazhatja, aki hisz abban, hogy a színház:

- A változás tere lehet, olyan hely, ahol a résztvevők megoldásokat kereshetnek és próbálhatnak ki nehéz helyzetekre.
- Formálja az állampolgári attitűdöket, fejleszti a felelősségtudatot.
- Megalkotja a helyet, amelyben élünk,
- és amelyben másokkal találkozhatunk, együttműködhetünk.
- Segít a nehéz helyzetek megvitatásában, a különbségek és hasonlóságok felfedezésében, és képes a feszültség kanalizálására.

Összefoglalva:

1. Karakter szerepek: **protagonista – antagonista - deuteragonista (vagy csendes megfigyelő)**
2. Kérdezzük meg a nézőket-színészeket, hogy egyetértenek-e a főszereplő által javasolt megoldásokkal; legtöbbször nem. Kérdezzük meg, hogy miért és mit lehetne változtatni!
3. Javasoljuk a téma újrajátszását, de kérjük meg a néző-színészeket, hogy gondolkodjanak el azon, mit lehetne megváltoztatni, javítani! Ezzel feszültséget teremtünk.
4. A következő ismétlés alkalmával mindenki, aki más megoldást akar javasolni, STOP bemozdásával megállítja a játékot. A színészek kimerevednek, a néző-színész átveszi annak a személynek a helyét, akinek a cselekvését meg akarja változtatni (ez a rész megismételhető, miközben a színész figyel).
5. Amikor a néző-színész a főszereplő helyébe lép és új megoldásokat javasol, a többi szereplő antagonistává válik.
6. Az előadás révén a néző-színészek, akik eljátsszák, amit gondolnak, megtanulják, hogyan viselkedjenek egy valós helyzetben. A színészek és a nézők egyúttal azt is láthatják, hogy a tetteiknek milyen következményei lehetnek. Megtanulják, hogy az elnyomóknak mekkora hatalmuk van, és milyen stratégiát alkalmazhatnak az elnyomottak.

1. *Határozzanak meg egy fontos témát!*
2. *Keressenek történeteket, vagy találjanak ki olyanokat, amelyeknek valóságalapja lehet! A résztvevők azonban ne játsszák el magukat, a kudarcaikon rágódva!*
3. *Kerüljék a kétértelmű, „ha akarom vembes, ha akarom nem vembes” típusú történeteket, a többszörös beavatkozásokat és a zsákutcákat!*
4. *A főszereplő az elnyomás áldozata, akinek „bátran” kell küzdenie, hogy a közönség azonosulni tudjon a küzdelmével. A közönségnek akarnia kell, hogy az antagonista harcoljon érte.*
5. *A deuteragonista egy mellékszereplő vagy potenciális szövetséges. Taníja az elnyomásnak a kiinduló helyzetben. Nem avatkozik be, de megvan a lehetőség a bevonására, ha a nézők egy ártatlan szemlélőt választanak. A néző-színészek helyet cserélhetnek ezzel a személlyel, ha akarnak.*
6. *Az antagonista az elnyomás képviselője, az elnyomó.*
7. *Fontos, hogy több krízispont legyen. Veszélyt jelentő, és lehetőséget nyújtó fordulópontok. A darab mindig reflektáljon az emberi élet komplexitására!*
8. *Ismertessék a darab kereteit! Tudassák, hogy mit várnak a nézőtől!*

9. *A joker töri át a közönség és a színpad közötti „4. falat”; játékokat használhat a közönség ellazítására; mindig elmagyarázza a szabályokat és ellenőrzi a beavatkozás időtartamát, ő a vita „szikrája”.*

10. *Határozzák meg a közönséggel, hogy a konfliktus mely pontján kell először beavatkozni!*

11. *A joker kivezető utat javasol a néző-szereplőknek, ha elakadnak, vagy nem releváns megoldásokat választanak.*

12. *A színészek tanulják ösztönözni, segíteni a beavatkozásra vállalkozó nézőket!*

13. *Még a legkevésbé hatékony beavatkozásban is találunk pozitívumot! A facilitátor segítheti a színészek felkészülését, ha feltérképezik a lehetséges beavatkozási lehetőségeket.*

Hogyan válik az előadás fórummá:

1. A néző-színészek pozitív ösztönzése (a színészek révén) a beavatkozásra.

2. A beavatkozó néző-színészek (ésszerű keretek) között változtathatnak a helyzeten.

3. Győződjön meg róla, hogy a közönség elégedett a változás irányával, menetével!

4. Tudassa a nézőkkel, hogy új szereplőket is létrehozhatnak!

9. A közönség hajlamos kérdéseket feltenni a szereplőknek. Ezt kerülni kell!

8. Használja a közönség ötleteit, amelyek ösztönzőnek tűnnek! „A fórum egy játék, játsszunk és élvezzük az élményt és a kísérletezést”

7. Mi működött és mi nem? Gondolják végig a beavatkozásokat!

5. Vegye figyelembe, hogy a kis változásoknak nagy hatása lehet!

6. Hova jut a protagonista a különböző változások eredményeként? Gondolják végig, vagy akár játsszák el!

El lehet térni a modelltől, új karaktereket akár a közönség, akár a szereplők egyike is behozhat. pl. „Ügyvédet akarok” Ez lehet egy ügyvéd vagy jogi ismeretekkel rendelkező személy a közönségből. Új jelenetekkel is frissíthetik a darabot. A darab nem szentírás, bátran változtassanak rajta annak érdekében, hogy végül elérjék a szükséges változást!

Próbatechnikák:

- Stop-gondolat (állítsa le a színészeket, és kérje meg, hogy mondják el a közönségnek, éppen mire gondolnak)
- Műfajváltás (játsszák el a darabot más műfajban anélkül, hogy változtatnának a darabon)

Amire figyelni kell:

- Jó döntés a sztereotípiákkal foglalkozni?
- Úgy mutatják be az elnyomókat, ahogy az elnyomottak látják őket?
- Megértette a történetet?
- Volt egyértelmű protagonista?
- Van lehetőség a beavatkozásra?
- Milyen kérdést tesz fel a darab?

Irodalom

Boal, A. (1995). *The rainbow of desire: The Boal method of theatre and therapy*. London: Routledge.

Boal, A. (2002). *Games for actors and non-actors*. London: Routledge.

Bemelegítő játékok és gyakorlatok

Az alábbi játékok nagy részének a fókuszálás és a figyelem az alapja. A játékok mindegyike tartalmaz a csendre, kontrollra és önszabályozásra vonatkozó elemet. Amint megjelenik bennük a versengés, megfigyelhető, hogy azok a tanulók, akik „nem tudnak csendben maradni”, képesek szabályozni magukat. A programoknak mindig része, hogy reagálunk az elvégzett gyakorlatokra. Jegyezzük meg, amikor képesek voltak figyelni és kontrollálni magukat. A gyakorlatok nincsenek meghatározott sorrendben, használja őket tetszés szerint.

Mondd a neved és tegyél egy mozdulatot!

A csoport körben áll. Valaki középre lép, bemutatkozik, tesz egy mozdulatot majd visszalép a körbe. A csoport megismétli a mozdulatát. A játék lehetővé teszi, hogy megismerjék egymást, különösebb nyomás nélkül.

ZIP ZEP BOING

Körben állva a csoport egy „energia-labdát” dobál, amit hanggal kísér. „ZIP”-et mondanak, amikor a mellettük állónak adják a labdát, „ZEP”-et, amikor másnak. Ha valaki nem akarja elfogadni a labdát, „BOING”-ot kiált és felteszi a kezét. Akinél a labda van, mást kell, hogy válasszon. A játék során a résztvevők átélhetik, élvezhetik az elfogadás és az elutasítás szabadságát.

Nagyi nyomában

A csoport kiválaszt valakit, aki kiáll, háttal a csoportnak. A csoport tagjainak meg kell próbálni megérinteni az illetőt (a nagyit), de amikor az megfordul, mindenkinek mozdulatlaná kell merevednie. Ha a nagy kiúrja, hogy valaki mozog, annak vissza kell mennie a kiindulóponttra és újrakezdeni a „becserkészést”.

A kulcsok óra

A csoport körben ül, középen egy széket, amin egy csoporttag ül bekötött szemmel (az „őrző”). Valaki a csoportból feláll a saját széke mögé, és körbejárja valamennyi széket, anélkül, hogy a középen ülő meghallaná. Ha ezzel megvan, meg kell próbálnia elvenni az őrző lábánál elhelyezett kulcsot (vagy bármilyen tárgyat). Az őrzőnek figyelnie kell a próbálkozó lépteit, és meg kell mutatnia azt a pontot, ahol szerinte a próbálkozó van. Ha eltalálja, a próbálkozónak vissza kell ülnie a helyére. A cél az, hogy egyvalaki körbejárja a szobát, és elhozza a kulcsokat anélkül, hogy elkapnák.

A ritmus és mozgás köre

Egy nyomozónak kinevezett személy behunyja a szemét, vagy kimegy a teremből. A többiek választanak valakit, majd a nyomozó visszatér (kinyitja a szemét). Körbeállnak. A kijelölt személy tesz egy mozdulatot, amit mindenki utánoz, de úgy, hogy a nézés irányával ne árulják el, kit figyelnek. A kijelölt folyamatosan változtatja a mozdulat ritmusát, anélkül, hogy a nyomozó kideríthetné, ki határozza meg a ritmust. A kijelölt változtathat a mozdulaton. A cél, hogy a nyomozó számára ne derüljön ki, ki a kijelölt személy.

Kacsintós gyilkos

Mindenki behunyja a szemét. A játékmester kijelöl egy gyilkost (senki nem tudhatja, ki az, csak a kijelölt) és megnevez egy nyomozót. Mindenki kinyitja a szemét. Körbeülnek. A játékosoknak egymás szemébe kell nézni. Akire a gyilkos rákacsint, az látványos hörgés közepette „meghal”, de nem árulhatja el, hogy ki volt a gyilkosa. A nyomozónak meg kell találnia a gyilkost, mielőtt mindenki meghal.

Talpra!

A csoport körbeül. Meg kell próbálniuk egyesével felállni, amíg az egész csapat talpra nem áll. Ha többen egyszerre állnak fel, mindenki visszaül, és előlről kezdődik az egész. Sorrendet nem beszélhetnek meg. Figyeljünk a csoport reakciójára: pl. türelmetlenek lesznek-e a sikertelen próbák miatt, felgyorsulnak? Ha igen, hívjuk fel a figyelmet, hogy megpróbálhatják lassan megoldani a feladatot. Jobban megy? (változata: Megpróbálnak elszámolni addig, ahány tagja van a csoportnak. Ha ketten egyszerre szólnak meg, minden kezdődik előlről.)

A tanulók motivációjának fokozása egy bemelegítő játékkal

Michaela, liverpooli coach és mentor egy egyszerű bemelegítő gyakorlatot használt a coaching csoportjában. (A csoport körbeül. Meg kell próbálniuk közösen 21-ig elszámolni. Bárki mondhat tetszőleges számot véletlenszerűen. Ha két ember egyszerre ugyanazt a számot mondja, a csoportnak újra kell kezdenie.)

A csoport 13 (7 lány és 6 fiú) 13 és 14 éves diából áll, akik közül 5-en autizmussal élnek. A bemelegítő tevékenység megnyugtatta a csoportot, és emlékeztette őket az előző foglalkozáson szerzett élményekre. Mindössze 3 próbálkozás után elérték a 21-et, ami sikerélményt adott nekik. A tevékenységgel kialakított érzelmi légkör támogatta a kérdésalkotó foglalkozást, így még az autisták is aktívan vettek részt később a plenáris megbeszélésen, annak ellenére, hogy a szociális interakció és a kommunikáció terén nehézségeik voltak.

Páros játékok

A páros munka során feladatonként cserélheti a párokat, de akár maradhatnak is ugyanazok a párok. Amikor egy ismeretlen csoporttal dolgozik, érdemes lehet megtartani, ha a csoport ismeri egymást, érdemes lehet váltogatni a párokat. De akár meg is kérdezheti a csoportot, hogy mit szeretnének.

1-2-3

A párok tagjai felváltva ismételtetik a számokat: 1, 2, 3 amíg kialakul egy megfelelő ritmus. Ezután az 1-est kicserélik egy hanggal kísért mozdulattal, és sorban így tesznek a 2-es majd a 3-as számmal is. A cél minél jobban összehangolódni a másikkal. A végén bemutathatják egymásnak, mennyire gyorsan tudják ismételtetni a „számokat”.

Vezesd a párod!

Páronként (ha az érintéssel szemben senkinek nincs kifogása) határozzanak meg 3 pontot a testen 3 irány „képviselőjeként” (pl. tarkó: előre, hát közepe állj, derék: hátra)! A vállak bevonásával a jobb és bal irányok is hozzáadhatók. A párok felváltva irányítsák egymást a térben.

- Először csak mozgassák egymást a térben. Hogy érzik magukat?
- Sikerül becsukott szemmel is mozogni?
- Irányítani, vagy irányítotttnak lenni könnyebb?

Végül az irányító pontokat felválthatják hangjelzésekkel is. Sikerül kizárni a többiek hangjait és csak a partnerre figyelni? Végül cseréljenek szerepet!

Tükrözés

A párok egyik tagja ‚A’, a másik ‚B’. Szemben állnak egymással, A tesz egy mozdulatot, amit B tükröz (lekövet). Lassú, kitartott mozdulatokat tegyenek, illetve az arcukkal is játsszanak! Aztán cseréljenek szerepet! Végül próbálják meg a játékot úgy, hogy nincs „vezető”, hanem spontán alakul, ki tükrözi a másikat.

Szoborkészítés vagy modellezés

Páros szobrászat

A szoborkészítés vagy modellezés során egy partnert vagy egy csoportot használunk képek megalkotásához. Az egyik szereplő ‚A’, a másik ‚B’. A elképzeli egy foglalkozást (pl.: tanár) és beállítja B-t egy olyan testhelyzetbe, ami a szerepet jellemzi. Kezdi a testtartással, és fejezzék be az arckifejezéssel. Ideális esetben szavak nélkül is meg tudják oldani a feladatot.

Modellezés csoportban

A páros játék után próbálják ugyanezt csoportosan, és már ne foglalkozásokat modellezzenek! Bármilyen téma lehet, pl.: séta a parkban, klímaváltozás, elnyomás, stb. Engedje, hogy a csoport maga válasszon témát! Ha van rá mód, ossza két részre a csoportot, és az elkészült szoborcsoportokat mutassák be egymásnak!

A nézők elemezzék a látottakat! Mit látnak, milyen szinteket vesznek észre, milyen arckifejezéseket, ki az antagonistá, ki a protagonistá, ha vannak ilyenek, stb.? Az elemzésnek nem kell pontosnak, helyesnek lennie, egyszerűen mondják el, ki mit lát!

Családi fénykép

1. A résztvevők úgy alakítják a modelleket (szereplőket), hogy azok szerintük a „család” pontos reprezentációját adják.
2. A protagonista (szobrász) végül maga is belép a képbe (kompozícióba).
3. Beszéljék meg az objektív és szubjektív megfigyeléseiket!
4. Ez a ti családotok? Ha nem, alakítsátok át a képet!
5. Hozzanak létre egy képet, amivel az egész csoport azonosulni tud!

4. FEJEZET: A nézeteltérések, érzelmek és konfliktusok kezelése

Gyakori tévhit, hogy a motiválatlan gyerekek nincsenek érzelmei. Éppen ellenkezőleg, gyakran éppen ezek a gyerekek nem rendelkeznek az érzelmek szabályozásához szükséges készségekkel. Ezek a gyerekek a védekező mechanizmusok kialakításának mestereivé válnak, vagyis az érzelmek feldolgozása vagy kifejezése nem mindig könnyű számukra. Ezeket a tanulókat érzelem nélkülinek vagy túl érzelmesnek tartjuk. Az érzelmek szabályozása olyan készség, amelyet mindannyian megtanulunk a fejlődés korai szakaszában, ám számos okból kifolyólag néhány gyermek nem tanulja meg ezt a készséget. Mindig figyeljünk az érzelmekre a csoporton belül, és segítsük őket az érzelmeik biztonságos és tiszteletteljes kifejezésében!

Amikor teret adunk a párbeszédnek az osztályteremben, fel kell készülnünk különböző kimenetekre. Mivel a résztvevők biztonságos teret kapnak a számukra fontos témák megbeszélésére, a facilitátorok számíthatnak bizonyos turbulenciákra, például nézeteltérésekre, érzelmekre és konfliktusokra. A nézeteltérés a vitafolyamat természetes része. Az eltérő vélemények, a tetszés vagy nemtetszés, a pro és kontra érvek gazdagíthatják a vitát. A párbeszédalapú módszerek lényege, hogy a vélemények sokféleségét a csoporton belüli természetes folyamatnak tekintjük, olyannak, ami segít a világ szélesebb perspektívájának felfedezésében. Mindig érdemes visszautalni a közösen hozott szabályokra. Megítélhetjük egymás véleményét, de nem a személyét. Ugyanakkor a vita során az egymás véleményének tiszteletben tartása is korlátos. Természetesen jogunk van kifejezni a véleményünket, de csak ha az nem sért senkit, és nem jár az emberi méltóság megsértésével. Ez különösen akkor fontos, ha valamilyen radikális nézet megjelenésétől kell tartanunk.

Az érzelmek az életünk részei, nem zárhatók ki a párbeszédből. Viszont segíthet, ha alaposan megfigyeljük a folyamatokat, (beleértve a testbeszédet), ugyanakkor adjunk helyet a történések és érzelmek megnevezésére is! Ez gyakran nem is olyan könnyű. Érdemes az induláskor megemlíteni, hogy azért jöttünk össze, hogy együttműködjünk, és része a feladatunknak, hogy csoportként, de egyénként is lássuk magunkat az érzelmeinkkel együtt. Bonyolódik a helyzet, amikor a csoport valami mélyen a saját helyzetéhez kötődő dolgot vitat meg, vagy amikor néhány diáknak nehézséget okoz az érzelmei kontrollálása. Ezért jó, ha felállítjuk a STOP facilitációs szabályt: ez lehetővé teszi, hogy amikor túl hevesse válnak az érzelmek, leállítsuk a beszélgetést, és elgondolkodjunk. A párbeszéd alapú foglalkozás lezárása is megfelelő alkalom az érzelmek lecsillapítására, a folyamat összegzésére, és arra, hogy ne hagyjuk magára a tanulókat a felkavart érzelmekkel. A két foglalkozás közötti kapcsolat megerősítését segíti, ha a foglalkozás végén kérdéseket adunk a továbbgondolásra, de az érzelmekkel óvatosan kell bánnunk. Ellenkező esetben az érzelmek kerülnek a középpontba, ami konfliktushoz vezet, vagy tönkreteszi a párbeszéd egyéb céljait. A csoportra és önmagunkra, mint facilitátorra való odafigyelés, nagyon fontos ahhoz, hogy bevezethessük a párbeszédet az osztályteremben. Bízunk a folyamatban, és osszuk meg az irányítást és a felelősséget a csoporttal.

Konfliktus keletkezik, amikor a csoportban különbségek, ellentmondások jönnek felszínre, és érzelmek törnek elő. Először meg kell értenünk, hogy mi történik pontosan, különösen akkor, ha a csoportnak már egy ideje közös története van. Ilyenkor a láthatóvá váló konfliktusnak további rétegei lehetnek. Öt megoldási stratégia létezik a konfliktus leküzdésére: elkerülés, alkalmazkodás, kompromisszumkötés, versengés és együttműködés (a Thomas-Kilmann-modell alapján). Önnek, mint facilitátornak fel kell tárnia a konfliktus forrásait. Nem ítélezhet azonnal, amint a konfliktus a felszínre tör. Először érdemes kétszer is ellenőrizni, hogy a konfliktusnak van-e bármi köze a csoport által felállított szabályokhoz. Ha igen, kérdezze meg a csoportot is, hogy mit szólnak a kialakult helyzethez! Ne feledje, a facilitátor nem felelős egymaga az egész csoportért, a párbeszédben a felelősség megosztott. Ez elengedhetetlen ahhoz, hogy a megoldást együtt találjuk meg.

Az említett turbulenciák a csoportfolyamat természetes részei, nem kell félnünk tőlük. Elég, ha készen állunk a csoportfolyamat konstruktív kezelésére. Az alábbiakban ehhez talál néhány gyakorlatot és facilitációs eszközt.

A bevonódás első lépése: figyelj!

Branimira 11-12 éves gyerekeket tanít Bulgáriában. A 24 fős osztály egyik tagja elvonja mások figyelmét, és zavarja a viselkedésével az óra normális menetét. Az ilyen helyzetek kezelése gyakran eléggé összetett, és néha szórakoztató feladatok jelentenek megoldást. Branimira az „elromlott telefon” játékot vetette be. A diákok körbeállnak (ülnek). Az egyikük egy mondatot súg a mellette álló fülébe. A hallott mondatot a diák a mellette állónak adja tovább, amíg a mondat körbeér. Az utolsó diák hangosan kimondja a mondatot, amit hallott. A játék a figyelem jelentőségét hangsúlyozza. Az odafigyelés képessége az egyik legfontosabb, ami elengedhetetlen, amikor konfliktusokat kell megoldanunk az osztályteremben.

A nézeteltérés kezelése

Az egyik stratégia, amely támogathatja a különböző nézetekkel és nézeteltérésekkel való munkát, a sokszínűség dicsérete a párbeszéd során. Hozzászoktunk, hogy eldöntsük, kinek van igaza és kinek nincs. Azt hisszük, hogy ahhoz, hogy mindenki elégedett legyen, konszenzusra kell jutnunk. Keressünk másik módot a dolgok megbeszélésére!

Hogyan mérhetjük fel a nézeteltérést?

Kétféleképpen is megközelítheti a várható nézeteltéréseket, illetve a megjósolhatóan bonyolult, nehéz kérdéseket a csoporttal:

-1-

Használja a véleményvonalat olyan kijelentésekkel, mint pl.: „Diszkriminációt tapasztalok az iskolában” „Rossz dolog diszkriminálni másokat” „Durván bánok azokkal, akik durván bánnak velem” „Az emberek két csoportra oszthatók: jókra és rosszakra” stb.

A vonal egyik vége a TELJESEN EGYETÉRTEK, a másik az EGYÁLTALÁN NEM ÉRTEK EGYET. A kettő között pedig az átmenetek.

Ez az egyszerű eszköz térben jeleníti meg, hogyan gondolkodik a csoport. A vitát azzal indíthatja, ha érvelésre, bővebb kifejtésre kéri a résztvevőket. Hangsúlyozza, hogy minden érv számít, hogy az emberek megváltoztathatják a véleményüket, miután meghallgatták mások nézőpontját, és hogy nincs helyes vagy helytelen válasz. Az is demonstrálhatóvá válik, hogy egyéni felfogásunk és tapasztalataink hogyan befolyásolják véleményünket.

-2-

Vonja be a diákokat, hogy mindkét oldalon elgondolkodjanak. Ha valami nagyon megosztja a csoportot, kérje meg őket, hogy mindenki csak az egyik megközelítés mellett érveljen, még akkor is, ha nem értenek egyet vele. Majd minden diák fogalmazzon meg érveket az elképzeléssel szemben! Minden különösebb megfontolás nélkül csak mondják el az összes érvet, ami az eszükbe jut.

A gyakorlat a térben is megjeleníthető, ha az egyik oldal érveit a terem egyik felében mondják el, majd átsétálnak a másik részre.

Fontos, hogy a gyakorlat során mindkét oldalról meghallgassuk az összes érvet egy oldalon állva a csoport tagjaival, majd cseréljünk együtt helyet. Ha a vita során új érvek merülnek fel, akkor egy újabb kört lehet tenni az érvekkel és ellenérvekkel. Így a végén a megosztottság kevésbé lesz látható, mivel az emberek egy oldalon állnak, inkább csak a gondolatok és érvek oszlanak meg.

A gyakorlat végén érdemes egy rövid visszajelző kört tartani: találtak valami igazán jó érvet, gondolatot a vita során? Volt, ami meglepte, elgondolkasztotta őket? Megértettek valami újat? Volt, ami megérintette őket? stb.

Hogyan kezeljük az érzelmeket a csoportban, amikor egy nehezen kezelhető érzelmi impulzus a csoport egyik tagjától ered?

A nehezen kezelhető érzelmek (sose szóljuk le vagy ítélkezzünk felettük!) elválaszthatatlanul részei az életünknek. Tudatában kell lennünk, hogy egy csoportba számtalan különböző motivációjú, eltérő igényekkel és élményekkel, tapasztalatokkal rendelkező egyén érkezik.

Időnként tapasztalhatjuk, hogy a csoport egyik tagjának az érzelmeit a többiek félreértik, félremagyarázzák.

A trénernek (tanárnak, pedagógusnak) tisztában kell lennie vele, hogy jó eséllyel olyan emberekkel dolgozik, akiket korábban már megbántottak, elutasítottak. A cselekedeteink nem kívánt érzelmeket szabadíthatnak fel, súlyos emlékeket hozhatnak felszínre. Ezért a csoportot és a csoportban zajló eseményeket folyamatosan figyelemmel kell kísérni. Egyik résztvevőt sem szabad egyedül hagyni egy ilyen helyzetben. A csoportkapcsolatok kiemelt fontosságúak, és a tréner valamint az összes résztvevő munkájának sikere a kölcsönös kapcsolatokon és a nehéz helyzetek megoldásának képességén múlik. Mindenkit emlékeztetnünk kell rá, hogy mi a tevékenységünk célja, és melyek a projektünk elején megállapított közösen hozott szabályok. A nehéz helyzeteket néhány gyakorlattal szelídíthetjük meg:

1. Érzelmek megszelídítése az érzelmek leírásával, meghatározásával

cél: személyes reflexió – szabad beszélgetés: mik az érzelmek?

A résztvevők írjanak érzelmeket kis kártyákra, majd osszák fel kellemes és nehéz érzelmekre.

Ezután válaszoljanak a kérdésekre:

- Hogyan reagálsz a nehéz helyzetekre?
- A reakcióid mindig ugyanolyanok, vagy a körülményektől és a résztvevőktől függnek?
- Milyen érzelmeket élsz át nehéz helyzetekben?

Ez segíti a csoportot a nehéz helyzetek és érzelmek pozitív kezelésében.

2. Négy szó

cél: együttműködés és kommunikáció nehéz helyzetekben

A résztvevők papírlapokra felírnak négy szót, amelyek az „érzelmek” szóhoz kapcsolódnak. A párok megosztják egymással asszociációikat, majd nyolc asszociáció közül kiválasztják azt a négyet, amelyet a legfontosabbnak tartanak.

Ezután minden pár keres egy másikat, megismétlik a gyakorlatot, (nem lehet új szavakat hozzáadni csak a korábban kiválasztottakat).

Addig ismételjük a gyakorlatot, amíg az egész csoport össze nem jön, és közösen meg nem állapodik az érzelmeket leíró szóban.

A végén kérdezzük meg nehéz volt-e kompromisszumokat kötni a szakaszok során. Hogyan kezelték az érzelmeiket? Hogyan érzik magukat most?

A facilitátor tegye egyértelművé, hogy biztonságos térben fognak dolgozni, és hogy gondoskodni fognak róluk, ha érzelmileg nehéz helyzet adódna.

- Ha eljön a megoldási javaslatok ideje, a döntést visszaadhatja a csoportnak, attól függően, hogy a csoport mennyire érzi jól magát a döntéshozatali folyamatban, és hogy van-e rá idő.
- Ne feledje, hogy a konfliktusban érdekelt felek is részt vesznek a megbeszélés folyamatában, így az ő érzelmeiket és ötleteiket is be kell építeni.
- A fordulók rövidek legyenek, hogy biztosan sikerüljön befejezni a folyamatot. Nagy csoportban akár az egyszavas körök is működhetnek.

A modell döntéshozatali folyamatokban is alkalmazható.

További részletek (angol nyelven) <https://www.sociocracyforall.org/on-rounds/>

Tipppek facilitátoroknak

Facilitáció – ötletek az egyenlőbb, koncentráltabb részvétel eléréséhez a párbeszéd folyamatában

- A közösség tagjai dolgozzanak ki együtt egy magatartási kódexet, és állapotodjanak meg a betartásában!
- A csoport egy tagja üljön ki a közösségen kívülre (legalábbis képletesen), és jegyezze fel a párbeszéd során felmerült fogalmakat! Ez a szerep rotálható, idővel a közösség minden tagja sorra kerülhet.
- Ugyanígy a csoport egy tagja kiül a közösségből, hogy megfigyelje az együttműködés, a kritikai gondolkodás, a kreativitás, és az egymásra figyelés példáit. Ez a szerep rotálható, hogy a közösség minden tagja megfigyelhesse és azonosíthassa a sikeres megbeszélés elemeit.
- Rajzolja meg a csoportot, kezdőbetűkkel jelölve a tagokat. Egy vonal jelezze a beszélgetés áramlását a megbeszélés során! Jelölje azokat a tagokat, akik sokat beszélnek, vegye észre azokat, akik gondolkodnak és figyelnek anélkül, hogy megszólalnának!
- A résztvevők nyitott tenyérrel, vagy felemelt hüvelykujjal jelezzék, ha beszélni szeretnének! Mindig a hozzászóló választja ki a következő beszélőt.
- Zsetonokkal szabályozhatja a megszólalások számát. Mindenkinek 3 zsetonja van, ha beszélt, egyet le kell tennie.
- A megbeszélési fázisban időnként kisebb alcsoportokra bonthatja a csoportot.
- Kérdésekkel biztosítsa, hogy a megszólalások relevánsak legyenek: „Mennyiben segít ez megválaszolni a kérdést?”

- Kerüljék az egyéni megjegyzéseket szabályalkotáskor! Tegyék fel a kérdést: „Ez egy általános szabály?”
- Egy megbeszélés akár két ülésen át is tarthat. Ilyenkor több idő van a reflexióra, végiggondolásra.
- A megbeszélést mozgás is színesítheti. Pl.: egy mozgásos stimulus, a párok, csoportok változtatása, stb.
- Az egész csoport adjon reakciókat! Párban vagy csoportosan egyénileg (feltartott vagy lefelé mutató hüvelykujjakkal), vagy „közlekedési lámpa” segítségével jelezhetik, mennyire értenek egyet egy adott ötlettel, gondolattal.
- Kérjen alternatív véleményeket! „Hogyan érvelne valaki, aki nem ért egyet ezzel a gondolattal?”

5 FEJEZET: Egy rövid programterv

Ez a fejezet két részből áll.

Az első rész egy 7 hetes, leszakadóban lévő, motiválatlan tanulókat célzó intervenciós program lebontása. A program elsősorban párbeszédalapú technikákra összpontosít, olyan modelleket hívva segítségül, mint például a Közösségi vagy Gyermekfilozófia és hasonlók. Különböző okok miatt egyes tanulók nem képesek teljes mértékben elköteleződni és fenntartani az érdeklődésüket egy csoportos beszélgetés teljes struktúrája és lépései iránt. Lehet, hogy képtelenek az egyéni reflexióra, vagy kis, felügyelet nélküli csoportokban elkalandozik a figyelmük az adott témától. Ez a program az ilyen esetek kezelésében segít. A programot olyan szakemberek állították össze, akik gyakorlatot szereztek a motiválatlan, a korai iskolaelhagyás rémével fenyegetett tanulókkal való munkában.

A foglalkozások stimulusai reflexív tevékenységek, amelyek aztán szervesen mehetnek át megbeszélésbe anélkül, hogy megzavarnák a csoportdinamikai folyamatok áramlását. A program olyan kulcsfontosságú témákat érint, amelyek tapasztalatok szerint fontosak voltak a gyermekek számára, mint pl. a félelmek, az imázs, a közösség és mások véleménye.

Ez a fejezet olyan módszereket mutat be, melyekben stimulusok helyett valamilyen cselekvés, aktivitás vonja be a diákokat a párbeszédbe. A stimulusok felváltása valamilyen aktivitással időnként erősebb kapcsolatot tud kialakítani a vita témájával, mint egy bemutatott inger. Az 1. szakasz foglalkozásainak tartalma: egy nyitó gyakorlat (az olyan készségek fejlesztésére, mint a koncentráció, figyelem, késleltetés), egy kiegészítő gyakorlat (amivel visszajelzés adható a foglalkozások során), valamint egy párbeszédalapú foglalkozás, (ahol maga a foglalkozás jelenti a stimulust a párbeszédalapú módszerekben való elmélyülés érdekében).

Az 1. rész nem tér ki rá, hogyan facilitáljon egy foglalkozást. Ebben esettanulmányok segítenek, konkrét iránymutatás nélkül. A facilitáció módja mindig az adott csoport képességeitől függ, hogy mennyire képesek a párbeszéd struktúráját követni. Az üléseknek nincs kötelező sorrendje, azonban itt olyan sorrendben szerepelnek, ahogyan egy program során követnék egymást, mivel egyes foglalkozások nagyobb figyelmet és érettséget igényelnek, mint mások.

Az 1. rész esettanulmányokat is tartalmaz olyan iskolákból, ahol a gyakorlatokat már alkalmazzák, valamint a résztvevők saját reflexióit a gyakorlatokról, melyekben részt vettek.

A 2. rész az 1. részhez hasonló témákra épülő, teljes, párbeszéd alapú foglalkozásokat tartalmaz. Ezek a foglalkozások ismét az önreflektív stimulusokra épülnek, amelyek remélhetőleg arra ösztönzik a gyerekeket, hogy kritikailag gondolkodjanak önmagukról.

7 hetes intervenciós program: ez a program rugalmasan használható, de az 1-3. foglalkozások sorrendje kötött, ezek vonják be a párbeszédbe a résztvevőket. Intervenciós csoportok (8-12 fő) számára készültek, de egész osztályokra is adaptálhatók.

Önmagam és saját szerepem megértése a csoporton belül

1. rész - 7 hetes intervenciós program

Megszerzett ismeretek

- Jövőbeni céljaim
- Hogyan érhetőek el?

Megszerzett készségek

- Önreflexió
- Figyelem
- Kommunikáció

Megszerzett értékek

- Önértékelés
- Empátia
- Mások tisztelete

A gyász, a költözés, a veszteségek mind olyan tényezők, amelyek befolyásolják a gyermek fejlődését, viselkedését. Fontos, hogy a gyermek tisztában legyen azzal, hogy milyen tényezők „tették őt azzá, aki ma”? Szüksége van-e a gyermeknek arra, hogy tudja, ki ő és hová tart?

Kiemelt kérdések:

- Hogyan beszélnek magukról a diákok?
- Mit tartanak fontosnak?
- Hogyan reagálnak a változásra?

Párbeszédalapú gyakorlat – önmagam, a jövőm

Nyitó gyakorlat – egy igaz, egy hamis

Ezzel a gyakorlattal vezetheti be a P4C módszert a csoportban. Fontos, hogy kiderüljön, mennyire kényelmes számukra a többiek előtt beszélni.

A diákok körbeülnek (ha lehet). Kérje meg őket, hogy sorban mindenki mutatkozzon be és mondjon magáról egy igaz és egy hamis állítást, tetszőleges sorrendben.

Pl.

„Dávidnak hívnak, és házban lakom. Dávidnak hívnak és van egy kecském.”

Ha elhangzott a két kijelentés, a csoport szavazással (mutatóujjak) döntse el, szerintük melyik kijelentés volt igaz és melyik hamis. Ezzel a későbbi szavazásokhoz is hozzászokhat a csoport, melyre a beszélgetések során lesz szükség.

A gyakorlat addig tart, amíg mindenki sorra kerül.

Kiegészítő gyakorlat – „Jó vagyok” munkalap

A „Jó vagyok” munkalap segítségével a diákok kifejezhetik, hogy miben érzik jónak magukat. A gyakorlatnak két célja van:

1. Megélethetik, hogy tudnak magukról valami „jót” mondani. (a motiválatlan diákoknak gyakran alacsony az önértékelése).
2. A facilitátor felmérheti, ha egy gyereknek alacsony az önértékelése, vagy túlzottan magabiztos.

Mire figyeljünk:

- Milyen gyorsan/llassan tölti ki diák a munkalapot, illetve kitölti-e egyáltalán?
- Triviális válaszokat ad-e a diák?
- Jó emberként írja le magát a diák?
- Elviccelte-e a választ, elbújta-e a kérdés mögé?

A válaszokból kiderülhet, hogy milyen a diák önértékelése. A válaszaikat nem kell megosztaniuk egymással, de egyes tanulóknak hasznára válhat a megosztás. A facilitátor megfigyelheti azt is, hogy ki osztja meg szívesen a leírtakat. A megosztás történhet párban, és utána a párok megpróbálhatják „eladni” a másikat a többieknek. Akik nehezen beszélnek mások előtt, talán könnyebben szólalnak meg, ha az „eladó” szerepében tehetik. Így egy szerep mögé bújva gyakorolhatják a nyilvános beszédet. Ez megalapozhatja a bátorságot a megszólaláshoz a későbbi P4C foglalkozások során.

A lemaradó tanulóknak gyakran vannak céljaik a jövőre nézve. Ugyanakkor a viszonyukat a céljaikhoz gyakran az „az még odébb van” hozzáállás jellemzi. Vagyis nincsenek tudatában, hogy a mostani cselekedeteiknek hosszú távú következményei vannak a kívánt jövő elérésére nézve. Fontos, hogy a tanuló reflektáljon a jövője felé vezető útjára, és mérje fel, hogy a helyes döntéseket hozza-e a céljai elérése érdekében. Eben a gyakorlatban arra kérjük a tanulókat, hogy gondolkodjanak el azon, hogy kik ők és hová szeretnének eljutni az életben.

1. Mi tett azzá, aki vagyok:

Egy vízszintes papírlapra (A3 vagy A4) húzzunk egy vízszintes vonalat! A vonal baloldali végére írják a születésnapjukat (vagy csak jelöljék, dátum nélkül), a vonal közepére az aktuális dátumot! Kérjük meg, hogy jelöljenek be 5 olyan kulcsmomentumot, amelyek meghatározzák a személyiségüket. A P4C-hez hasonlóan, a diákok saját maguk értelmezzék a kérdést! (Vagyis a saját értelmezésük a helyes, arra, hogy hogyan értik a kérdést.) A dátumok nem fontosak, és a sorrend sem, a lap csak sorvezető azoknak, akik kronologikusan gondolkoznak. Aki akarja, megoszthatja a többiekkel a lapját, de nem kötelező.

2. Hová szeretnék eljutni a jövőben:

Kérjük meg a tanulókat, hogy a papír jobb oldalára írják fel a 10 évvel későbbi dátumot (a csoport életkorától függően lehet hosszabb vagy rövidebb idő is). Kérje meg a tanulókat, hogy (a papír végére) írjanak célokat ehhez a dátumhoz, (karriert, házat, családot, bármit, amit szeretnének), majd induljanak visszafelé a vonalon, a szükséges lépések jelölésével! Végül mindenkiel (vagy bizalmasabb, ha kisebb csoportokban) megoszthatják egymással a céljaikat.

Esettanulmány: *A résztvevőket arra kérték, hogy rajzoljanak élettérképet vagy idővonalat életük meghatározó eseményeivel. Rajzolás közben néhány tanuló elkezdte megjelölni azokat a szakaszokat, amelyek szorongással töltik el őket. Az egyik tanuló azt a napot jelölte meg, amikor édesapja váratlanul elhunyt. Az apa halálát követően a tanuló az iskolában zavaróan viselkedett, és hátrította az apa halálára vonatkozó kérdéseket. A 6 hetes beavatkozás után a foglalkozások záró reflexiója során a tanuló elmondta, hogy az apja halálának megjelölése volt számára az elfogadás kezdete. A tanuló, aki egy lépésre volt a végleges kizárástól, nemrég hagyta el az iskolát, miután minden évet lezárta, és sikeresen leérettségizett.*

Mire figyeljünk

- Nem kapkodták el a feladatot?
- Nehezen határoztak meg célokat maguknak?
- Meg tudták egyedül is oldani a feladatot, vagy segíteni kellett valamilyen módon (csoportos megbeszélés, páros megbeszélés, stb.)?

Javaslat: Néha a diákok nem szívesen írnak le valamit, attól félve, hogy kinevetik őket a többiek. Ilyenkor javasolhatjuk, hogy csak jeleket használjanak, amiknek csak akkor oldják fel a jelentését, ha akarják.

A közösségem és a tágabb közösség

1. rész - 7 hetes intervenciós program

Megszerzett ismeretek

- Csoporthozzás
- Konnektivitás

Megszerzett készségek

- Csapatmunka
- Figyelem
- Problémamegoldás

Megszerzett értékek

- A saját közeg értékelése
- A közvetlen közeg tisztelete

Fontos-e az én megértésében, a környezet és a közösség vizsgálata? Büszkék-e a tanulók a közösségükre, a közösségükben akarnak-e maradni, vagy szeretnék kilépni és felfedezni a világot?

Kiemelt kérdések:

- Befolyásolja a környezet a diákokat?
- Hogyan látja a társas közeg a közösségeket?
- Hogyan határozná meg Ön egy közösséget?

Nyitó gyakorlat – Papírtornyok

Osszuk a csoportot 5/6 fős csapatokra! Kérje meg a csapatokat, hogy csak a rendelkezésükre bocsájtott újságpapírt felhasználva készítsenek tornyot, amely 10 másodpercig képes megállni a saját lábán. A legmagasabb torony nyer; a feladatra öt percük van. A cél, hogy a csoportok csapatként működjenek, de a játék a csapatmunkáról szóló párbeszédekben is használható.

Érdekes lehet mellőzni a versenyelemet, és csak a kreativitásra és a csapatmunkára összpontosítani.

A gyakorlat egy mini-megbeszéléshez is vezethet az egyes tanulók „szerepéről” az építésben: vezető, követő volt, vagy nem vett részt a munkában. Ha túl sok „vezető” volt a csoportban, okozott-e ez problémát a tornyok építése során?

Kiegészítő gyakorlat – A kulcsok óre

A P4C foglalkozás feltétele, hogy a diákok képesek legyenek csendben lenni, figyelni és kivárni amíg rájuk kerül a sor a beszélgetés közben.

A csoport körben ül, középen egy csoporttag bekötött szemmel. Valaki a csoportból feláll és körbejárja valamennyi széket anélkül, hogy a középen ülő meghallaná. Ezután meg kell próbálnia elvenni az őrző lábánál elhelyezett kulcsot (vagy bármilyen tárgyat). Az őrzőnek figyelnie kell a próbálkozó lépteit, és meg kell mutatnia azt a pontot, ahol szerinte a próbálkozó van. Ha eltalálja, a próbálkozónak vissza kell ülnie a helyére.

Mire figyeljünk:

- Csendben tudnak maradni?
- Segítik egymást a játék közben?
- Hogyan reagálnak, ha elkapják őket?

A cél az, hogy egyvalaki körbejárja a szobát, és elhozza a kulcsokat anélkül, hogy elkapnák.

A gyakorlat segíti, hogy figyelni tudjanak, képesek legyenek kivárni a sorukat, csendben legyenek a P4C foglalkozás során.

PÁRBESZÉD gyakorlat – mi az én közösségem?

A gyakorlathoz vegyünk akkora papírlapokat, hogy minden résztvevőnek lehessen rajta egy saját része. Kérjük meg a tanulókat, hogy rajzolják le a „községüket” önmaguk számára. Fontos, hogy a résztvevőknek adjunk minél nagyobb szabadságot a tevékenység értelmezésére. A községet értelmezhetik földrajzilag (lakóhely) de sokkal tágabban is. A rajz végül kiadhat egy térképet, vagy akár egy kollázst, mely a csoport tagjainak értelmezését mutatja a községről.

A gyakorlat kétféleképpen is elvégezhető:

- 1 – a résztvevők külön lapokra rajzolnak, majd a kész rajzot megmutatják a többieknek, és visszajelzést adnak egymásnak.
- 2 - tegyen az asztalra egy nagy papírlapot (vagy egy nagy tekercset)! A csoport, mint egész reflektáljon a kérdésre, önmagáról, mint községről gondolkodva. (ha különösen nagy csoportokkal dolgozik, készíthet 2 vagy 3 nagy lapot is). Ha lehet, érdemes a csoportos tevékenységet előnyben részesíteni, mivel ez építi a párbeszéd községét és előkészíti a csoportos megosztás folyamatát.

A közös rajzot helyezze a párbeszéd fizikai terének közepére, és használja stimulusként egy beszélgetéshez!

Javaslat: Néhány tanulónak nehézséget okozhat az egyéni gondolkodás, vagy túl impulzív ahhoz, hogy a párbeszéd teljes folyamatát kövesse. A fokozatosság érdekében érdemes lehet azzal kezdeni, hogy bárki beszélhet a saját részéről/hozzájárulásáról vagy a rajz egészéről, és kiderül, hogy kibontakozik-e a vita. A cél az, hogy a tanulók elmondhassák a véleményüket, még akkor is, ha nem értünk egyet a gondolkodásmódjukkal.

Esettanulmány: *Egy Witness-i iskolában dolgozva a tanulók a „községük” iránti elkötelezettségükről és a más környékről érkező „behatolókról”, a velük szembeni ellenállásukról nyilatkoztak. Ez a terület a büszkeségről és a határok ismeretéről szóló vitához vezetett. Bár a „kívülállókról” is szó esett, a csoportot összekötötte a helyi terület iránti közös tisztelet. Úgy véltem, hogy ez a P4C-kérdések megkezdésének határait is kijelölte. A megbeszélés során kiderült, hogy a diákok olyan alapvető készségeket idéztek fel, mint az emlékezés (tények, helyszínek) és a megértés. Ez jó alapként szolgált a P4C értékeléséhez.*

Javaslat: A környék és a község tárgyalása során egyes tanulók olyan nyelvezetet használhatnak, amely sértő lehet más csoportokra vagy vallásokra nézve. A moderátor megerősítheti a „tilos a rasszizmus” szabályt, de egyúttal megpróbálhatja lehetővé tenni, hogy a tanulók szabadon beszéljenek a nézeteikről, amíg ezek a nézetek nem ártanak másoknak. A párbeszéd adta szabadság kifizetődő lehet, és az előítéletek biztonságos megkérdőjelezésére szolgálhat.

A saját világom

1. rész - 7 hetes intervenció program

Megszerzett ismeretek

- Globális statisztikai adatok
- A szegénység aránya

Megszerzett készségek

- Adatelemzés
- Értelmezés

Megszerzett értékek

- Empátia mások iránt
- Helyem a világban

A világban kapcsolatban állunk egymással, vagy különállóak vagyunk? Tudja-e a tanuló azonosítani a világban elfoglalt helyét, és értékelni a saját szerepét?

Kiemelt kérdések:

- Honnan tudod, hogy globális állampolgár vagy?
- Honnan tudhatjuk, hogy a tanuló felismeri, értékeli a szerepét a világban?
- Tanítható a mások iránti empátia?

Kiegészítő gyakorlat – Valami közös / valami különböző

A csoport körbeáll. Vegyenek kézbe egy dobható tárgyat (pl. kislabda) és dobják oda annak a csoporttagnak, akivel valamiben hasonlítanak, valami közös bennük!

Pl.: „X-nek dobom a labdát, mert mindkettőnknek van kutyája.”

Ha mindenkire eljutott a labda, kérje meg, hogy ezúttal olyannak dobják tovább, akivel valamiben különböznek!

Pl.: „Y-nak dobom a labdát, mert neki van háziállata, nekem pedig nincs.”

A gyakorlat előtt érdemes emlékeztetni a csoportot a közös szabályokra, és hogy tilos bántani, zaklatni (bullying) egymást. A gyakorlat segítheti, hogy közös pontokat találjanak, de azt is, hogy értékeljék a különbözőségeket, mindazt, ami egyedivé teszi őket.

A gyakorlat révén felmérheti, hogy ki az, aki képes önmagára mint értékes személyre, egyéniségre tekinteni.

Mindkét gyakorlat bevezethet egy beszélgetést az identitásról, az egyediségről.

Nyitó gyakorlat - Kapcsolódások

Kérje meg a csoportot, hogy álljanak körbe! Kérjünk meg egy tanulót, hogy mondjon valamit magáról, lehet valami, amit szeret, vagy nem szeret, hobbi, érdeklődési kör, de csak, ami róla szól. Fogjon egy madzagot, és adja a végét a tanuló kezébe! Kérdezze meg a csoportot, hogy van-e, aki azonosul az első állítással, pl. ha valaki azt mondta, hogy szereti a focit, ki az a tanuló, aki szintén. Ez a tanuló is fogja meg a madzagot, és mondjon valamit magáról, majd jelentkezik valaki, aki kapcsolódni tud hozzá és így tovább, amíg minden csoporttag talál valamilyen kapcsolódást valaki mással, és a csoport tagja között kialakul egy háló.

PÁRBESZÉD gyakorlat – A világ tényei

Ez a foglalkozás „Az én közösségem” folytatásaként, vagy önmagában is megtartható. Fontos azonban megjegyezni, hogy néhány tanuló számára ijesztő lehet, ha rögtön a nagyvilágról szóló megbeszélésbe kezdenek. Érdemes lehet először a szűkebb közösséggel foglalkozó gyakorlattal kezdeni, és csak utána térni át a nagyvilágra. „Az én közösségem” jellegű foglalkozáshoz hasonlóan ez is lehetőséget nyújt a tanulóknak arra, hogy felfedezzék a társadalomban vagy akár a világban elfoglalt helyüket.

A gyakorlat célja, hogy a gyerekek megvitassák a világban tapasztalható egyenlőtlenségeket, és kiderüljön, azonosulnak-e, empátiát éreznek-e, vagy inkább elhatárolódnak a többi embertől, és nem teremtenek kapcsolatot önmaguk és a tágabb világ között.

Készítsen kártyákat, melyeken a világszegénység adatai szerepelnek, és szórja szét a teremben! A diákok járjanak körbe és ismerkedjenek meg a kijelentésekkel! A csoport képességeitől függően két lehetősége van:

1. Válasszák ki közösen, melyik tény vagy adat volt számukra a legsokkolóbb, és beszélgessenek róla, vagy alkossanak kérdést az adott tényből kiindulva, és ez indítsa el a beszélgetést.

2. A diákok egyenként válasszák ki a számukra legsokkolóbb adatot. Ha az egyes kártyák körül kialakulnak kisebb csoportok, akkor a kiscsoportban beszélgessenek az adott tényből kiindulva!

Esettanulmány: *A tanulók a globális egyenlőtlenség témáival foglalkoztak, (pl.: a világ 53%-a napi 2 dollárból él, és minden hatodik emberből egynek nem jut tiszta ivóvíz). A tanulók úgy vélekedtek, hogy a P4C terében néha könnyebb volt „nagyobb” kérdésekről beszélni, mint kezdetben magukról. Az „Én világom” stimulusokat általában az első teljes P4C foglalkozáson érdemes használni, mivel ezek elősegítik a nagyszabású vitát, különösebb önreflexió nélkül. A tanulók ezekben a beszélgetésekben képesek voltak a saját problémáikat tágabb kontextusba helyezni, de ugyanakkor arra is, hogy kifejezzék a világ megváltoztatására vonatkozó igényüket.*

Imidzs és percepciók

1. rész - 7 hetes intervenciós program

Megszerzett ismeretek

- Az imidzs és a percepciók definíciója
- Sztereotipikus gondolkodás másokról

Megszerzett készségek

- Kommunikáció
- Hogyan támasszuk alá az érveket tényekkel

Megszerzett értékek

- Önreflexió
- Az imidzsem
- A percepcióm

Előfordul, hogy a tanulók láthatóan szeretnének változtatni, de ebben megakadályozza őket a rossz megítélésük? Szükséges-e beszélgetést kezdeményezni a tanulóknak a hírnevükkel, a róluk kialakult képpel kapcsolatos félelmeikről?

Kiemelt kérdések:

- Mennyire fontos az imidzs a tanulóknak?
- Mit jelent az „imidzs”?
- Mennyire fontos mások megítélése?
- Honnan tudhatjuk, hogy a tanuló önmagát adja, vagy szerepet játszik?

Nyitó gyakorlat – Drágám, szeretlek

A tanulók körbeállnak, valaki a kör közepére megy. Ez a tanuló bárkihez odaléphet és elmondja neki: „Drágám, szeretlek”. A cél, hogy ezzel a mondattal megnevetesse a másikat. Az illetőnek nevetés nélkül kell válaszolnia: „Én is szeretlek, de ma nem tudok mosolyogni.” Ha nevet, akkor leül (kiáll a körből). A cél mindenkit megnevetetni a csoportban. Aki nem nevet, az beáll középre, és most neki kell a többiek megnevetetnie.

A tanulók „imidzse”gyakran megnehezíti, hogy kimondják a „szeretlek” szó. Ez könnyen elvezethet egy beszélgetéshez az imidzsről, a magunkról kialakított kép fontosságáról a csoportban.

Kiegészítő gyakorlat – szobrászkodás

Csoportban készítsenek egy listát a foglalkozásokról, hangulatokról és embertípusokról, (ügyvéd, építőmunkás, politikus, orvos, vagy boldog, mérges, stb.) és egyenként írják fel mindegyiket egy papírlapra, és tegyék egy kalapba! Érdemes előre ötleteket adni.

A tanulók párba állnak. Húznak a kalapból, és az egyikük szobrot készít a „másikból”, megjelenítve az adott foglalkozást, embertípust.

A többiek megpróbálják kitalálni, mit ábrázol a szobor. Érveljenek is!

Pl.: Ez egy politikus, mert magabiztosnak látszik, és mintha beszédet mondana.

A cél, hogy a csoport a percepciókra fókuszáljon. Megnézheti, hogy a csoport hogyan ábrázol egy „tinédzsert” vagy egy „bandatagot”. Ez egy későbbi beszélgetés alapja lehet.

PÁRBESZÉD gyakorlat – Hogyan látnak engem mások?

A gyakorlat célja, hogy a tanulók elgondolkodjanak azon, szerintük mások hogyan látják őket. Kétféleképpen lehet végezni:

- A tanulók egyénileg rajzolják vagy írják le, hogy szerintük hogyan látják őket. A kérdés tovább bontható, pl.: hogyan látnak engem az iskolában/otthon/a közösségemben.
- Ha a tanulók nem akarnak rajzolni, akkor párban szoborként „megformálhatják” egymást (szem előtt tartva, hogy nem mindenki szereti, ha hozzáérnek). Egy állóképet alkotnak arról, hogy szerintük hogyan látják őket. A játék csoportban is játszható, több ember mutatja be egy képben, hogy mit gondolnak, hogy látják őket mások.

Esettanulmány: *Az egyik tanuló két félként ábrázolta magát: az egyik oldala jó (angyal), másik oldala rossz (ördög). A kép a jó és a rossz közötti belső harcot mutatta be. A tanuló jó akar lenni, de a rossz folyton átveszi az uralmat. A tanuló képes volt hangot adni ennek a belső konfliktusnak, és elkezdett racionális okokat keresni a rossz viselkedéséhez. Azt is először hangoztatta, hogy jó akar lenni. Ebből kiindulva a tanuló képes volt elgondolkodni a „rossz” időszakokon, és azon, hogy mi váltotta ki azokat (stressz, félelem az iskolai kudarcoktól stb.) A tanuló most már nyugodtan kimondhatta, hogy „belül jó vagyok”. A viselkedése ettől kezdve javult.*

Javaslat: Ha gyakran foglalkozik egy csoporttal, akkor a gyakorlat a változás folyamatát is „leképezheti”. Hogyan láttak akkor, hogyan látnak most, mit szeretnél, hogyan lássanak a jövőben?

Imidzs és percepciók – Művészet és szépség

1. rész - 7 hetes intervenciós program

Megszerzett ismeretek

- Mi a művészet
- Mi a szépség

Megszerzett készségek

- Értelmezés
- Egyetértés elérése

Megszerzett értékek

- Számít a véleményem

Ha a szépség ízlés kérdése, akkor van-e olyan kritériumrendszer, amely alapján valami szépnek minősíthető? A fiatalok még mindig a „szép” kifejezéssel írják le valamit, vagy a nyelv megváltozott, és új szavakat használnak ehelyett? Sebezhetővé válnak, ha azt mondják valamire, hogy szép?

Kiemelt kérdések:

- Mitől lesz valami szép?
- Milyen szót használnak a diákok, ha valamit szépnek tartanak?
- Mi a különbség a művészi és a szép között?
- Van nemi különbség a „szép” kifejezés használatában?

Nyitó gyakorlat – Jellemzésre használt szavaim

A tanulók írjanak A4-es papírra olyan szavakat, amelyekkel leírják valamit, ami vonzó vagy szép (fitt, főnök, menő stb.)! Álljanak a leggyakrabban használt szó vagy szavak mellé, és mondják el, miért használják az adott szavakat. Ez átvezethet a P4C foglalkozáshoz: miért használunk egyes szavakat, miért kerülünk másokat? A gyakorlat folytatható: írjuk az ABC-t egy lapra és a tanulók próbáljanak minden betűvel mondani egy szót, ami a szépség leírására szolgál. Mennyi sikerül?

Kiegészítő gyakorlat – Tükrözés

A diákok álljanak párokba, és jelöljék magukat A-val és B-vel! Kérje meg az A-kat, hogy tegyenek gesztusokat, mozdulatokat, és bármit is tesznek, a B-k tükrözni fogják azt. Az A-k bármilyen gesztust tehetnek, de lehetőleg olyanokat, amiket nem lehetetlen tükrözni. Idővel szerepet cserélnek. Végül kérjük meg a párokat, hogy úgy kezdjék tükrözni egymást, hogy nem beszélnek meg, kinek mi a szerepe.

Mire figyeljünk:

- Képesek a tanulók a mozdulataik kontrollálására?
- Képesek a gyakorlat közben csöndben maradni?

A cél, hogy kipróbálják a vezető és a vezetett szerepét is és reflektáljanak ezekre. Azt is megfigyelhetjük, hogy hogyan érezték magukat, amikor tükrözték a viselkedésüket. Más fényben látták így magukat? A kérdés egy P4C megbeszélés alapja lehet.

PÁRBESZÉD gyakorlat – Művészet és szépség

A gyakorlat célja, hogy a diákok elgondolkodjanak arról, vajon hogyan látják őket mások.

Néhány tanuló számára az „énkép” vizsgálatának gondolata ijesztőnek lehet. Ezért mielőtt egy saját magukról kialakult képet vizsgálnak, érdemes lehet más percepciókat vizsgálni. A művészet és a szépség fogalma szubjektív, és a nyelvhasználat is érdekes lehet. Például ritkán találkozunk fiatal férfiakkal, akik a „szép” szót használják, általában más, gyakran a testiséggel, szexualitással kapcsolatos nyelvezet használnak (pl.: „fitt”).

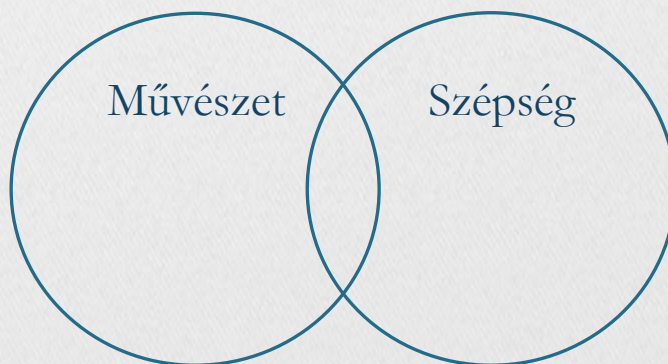
Tegyen 4-6 db képet egy flipchart lap közepére (pl. Banksy, Kahlo, Picasso, Lowry, Leibovitz, Monet egy megfelelően széles merítést ad). A flipchartot tegye ki a teremben.

A csoport tagjai írjanak filctollal szavakat a képek köré! A szavak reflektáljanak a képeken megjelenő témákra, vagy a képek által ébresztett gondolatokra!

A szabadon választott képeket sorolják az alábbi Venn-diagram kategóriáiba. Ha egy adott kép sem nem szép, sem nem művészet, kerüljön kívülre!

A diákok dolgozhatnak egyénileg, párban, vagy csoportban. A besorolásaikat érvekkel támasszák alá!

Filozófiai beszélgetés: művészet és / vagy szépség

Félelmek

1. rész - 7 hetes intervenciós program

Megszerzett ismeretek

- Mit értünk félelem alatt?
- Mi a sérülékenység?

Megszerzett készségek

- Önreflexió
- Figyelem

Megszerzett értékek

- Bevallhatom a félelmeimet
- Önbizalom

A félelmeink kimutatása sérülékennyé tehet minket a csoport előtt? A félelmek beismerését a csoport a gyengesség jelének tartja?

Kiemelt kérdések:

- A félelem a gyengeség vagy az erő jele?
- Lehet a félelmekről nyíltan beszélni és felvállalni a csoport előtt?
- Honnan tudjuk, hogy biztonságos kimondani: „Félek valamitől”?

Kiegészítő gyakorlat – 1-től 21-ig

A csoportnak 1-től 21-ig kell elszámolnia úgy, hogy egyszerre csak egy ember szólalhat meg. Nem alakíthatnak ki sorrendet (pl. egymás mellett ülők beszélnek) és ha két ember egyszerre szólal meg, a számolást előről kell kezdeni. Rendszerint nem sikerül elsőre megoldani a feladatot. Érdeemes megfigyelni, hogyan viselkedik a csoport kudarc esetén.

Nyitó gyakorlat – zip, zap, boing

Körben állva a csoport egy „energia-labdát” dobál, amit hanggal kísér. „ZIP”-et mondanak, amikor a mellettük állónak adják a labdát, „ZEP”-et, amikor másnak. Ha valaki nem akarja elfogadni a labdát, „BOING”-ot kiált és felteszi a kezét. Akinél a labda van, mást kell, hogy válasszon. A játék során a résztvevők átélhetik, élvezhetik az elfogadás és az elutasítás szabadságát.

A játék a kontrollról szól. Szabadon eldöntheted, hogy elfogadod, továbbadod, vagy elutasítod a tárgyat.

Kipróbálhatjuk úgy is, hogy a tanulók nem láthatják egymást számolás közben (becsukott szem vagy lehajtott fej).

A cél, hogy láthassák, hogyan reagálnak a feszültségre, a sikertelenségre, frusztrációra. A feladat megoldható, de csak ha nyugodtak maradnak, és nem vesztik el a fejüket egy-egy sikertelen próbálkozás után.

Mire figyeljünk:

Másokra hárítják a felelősséget?

Próbálják minél gyorsabban elvégezni a feladatot?

Hogyan reagálnak kudarc esetén?

Hogyn reagálnak, ha sikerül elérni 21-ig?

PÁRBESZÉD gyakorlat – Bárki, aki...

Alakítsunk a székekből kört! Eggyel kevesebb szék legyen, mint ahányan a csoportot alkotják. Valaki beáll a kör közepére. A középén álló tesz egy kijelentést, ami magára nézve igaz, úgy kezdve a mondatot, hogy „Bárki, aki” Pl. „Bárki, akinek van háziállata”. Mindenki, akire a kijelentés igaz feláll, és helyet cserél valakivel. A középén álló is megpróbál széket szerezni. Aki szék nélkül marad, középre áll, és tesz egy kijelentést. És így tovább. Bátorítsa a résztvevőket, hogy legyenek őszinték, és olyan állításokat tegyenek, amelyek valóban rájuk vonatkoznak!

Jó, ha a facilitátor részt vesz játékban (és az összes gyakorlatban), mivel ez a csoportban az egyenlőség érzését kelti. Amikor a facilitátor kerül középre, felteszi a kérdést: „Bárki, aki fél valamitől, vagy fóbija van”. A zárkózottabb tanulók számára, még ha van is fóbijuk vagy félelmük, ennek nyilvános beismerése ijesztő lehet. A játék befejezése után használjuk ezt a kérdést kiindulásnak egy beszélgetéshez. Ki miért döntött úgy, hogy nem mozdul ennél a kérdésnél. (Érdekes lehet vakszavazást tartani: tegyük fel újra a kérdést a félelmekről, de mindenki csukott szemmel, kézzel válaszol. Így már be tudják vallani a félelmeiket?)

Fontos, hogy a gyakorlat nem a félelmek bevallásáról szól, hanem arról, hogy az emberek miért vonakodnak bevallani azokat! Miután ezt tisztáztuk, lehetnek tanulók, akik az ülés végén szeretnének beszélni egy fóbijukról. Tegyük lehetővé számukra!

Esettanulmány: *A fenti játékot játszva észrevettem, hogy amikor középén állva megtettem a kijelentést a félelmekről, nemcsak hogy nem mozdultak, de még azt is elmormolta valaki, hogy „Nekem nincs fóbiam, én nem félek”. Úgy gondoltam, hogy ez egy érdekes kiindulópont lehet egy beszélgetéshez. Ebből kiindulva nem azt a kérdést tettem fel, hogy miért nem mozdultak meg, hanem azt, hogy miért tartották fontosnak hangoztatni, hogy nincsenek félelmeik. Ebből egy beszélgetés alakult ki a magabiztosságról, a „keménységről”, és hogy nem szabad kimutatni a félelmet. Végül néhány résztvevő megosztotta a félelmét a többiekkel. Néhányan a bobócsoktól és pókoktól való félelmekről beszéltek, (mások egyetértettek velük), de voltak, akik arról beszéltek, hogy „félek, hogy kirúgnak az iskolából”, „félek a düböntől”. A tanulók elmondták, hogy megkönnyebbültek, hogy végre kifejezhették ezeket a félelmeket egy támogató környezetben. Egyetértettek abban, hogy az első lépés a pozitív változás felé a probléma hangoztatása.*

Javaslat: Mi történik, ha mindenki megmozdul? Akkor is érdemes megbeszélni a témát, a következő két kérdéssel:

1. Elismerést érdemel, hogy bevallottad a fóbíádat?
2. Hezitáltál, hogy megmozdulj? Gondoltál arra, hogy vajon a többiek hogy gondolkoznak?

Átmenet – A változás megteremtése

1. rész - 7 hetes intervenciós program

Megszerzett ismeretek

- Mi az átmenet
- A saját utam

Megszerzett készségek

- Reflexió
- Problémák azonosítása

Megszerzett értékek

- Önbizalom
- Képes vagyok változtatni

Fel kell készítenünk a tanulóinkat az átmenetekre? Az átmeneti helyzetekre ugyanúgy reagálnak a diákjaink?

Kiemelt kérdések:

- Hogyan kezelik a tanulók az átmeneti állapotokat?
- Jó dolog a változás?
- Hogyan segíthetjük a tanulókat az átmeneti állapotokban?

Nyitó gyakorlat – egyik oldalról a másikra

Álljanak fel a diákok a terem egyik oldalán egy sorba, arccal a másik oldal felé (ideális esetben nincsenek akadályok a teremben). Kérje meg a diákokat, hogy menjenek át a másik oldalra „olyan gyorsan, amilyen gyorsan szeretnének”! Futhatnak, sétálhatnak, ahogy tetszik. Ezután kérjük meg őket, hogy térjenek vissza oda ahonnan indultak, és most „olyan lassan, ahogy csak tudnak” jussanak el a másik oldalra, de közben nem állhatnak meg.

Kérdezze meg a tanulókat, hogy melyiket élvezték jobban: gondolkodás nélkül gyorsan eljutni valahová, vagy lassan, amihez időre és türelemre is szükség van.

Mindenki a saját tempójában szereti megtenni az útját, ki gyorsabban, ki lassabban. A gyakorlatot zárhatja egy harmadik utasítással: mindenki a saját tempójában haladjon. Végül minden diák beszéljen az élményről!

Kiegészítő gyakorlat – Milyen voltam – Milyen vagyok – Milyen akarok lenni

Osszanak a diákok három részre egy papírlapot (vagy fogjanak három külön lapot)! A részek fölé írják oda: Milyen voltam – Milyen vagyok – Milyen akarok lenni. Töltsék ki a részeket rajzokkal, szöveggel, pontokba szedett állításokkal, stb. Utalhat az aktuális folyamatokra az életükben, rákérdezve, hogy hova szeretnék azokat eljuttatni, milyen kimenetelt remélnék.

A gyakorlat egy változatában tegyen ki három lapot a három felirattal a terem különböző pontjaira! A csoport egyszerre mozogva menjen a különböző feliratokhoz, és ott szóban reagáljanak a kérdésre!

PÁRBESZÉD gyakorlat – Az élet térképe

A tanulók vegyenek egy lapot, színes tollakat/ceruzákat és rajzoljanak egy „életút térképet”! Rajzolják meg a személyes életútjukat, jelölve a fordulópontokat, az életükben bekövetkezett változásokat! Használhatnak metaforikus képeket, amikor verbálisan nehezebb kifejezni egy-egy történést, eseményt, élményt. Bátorítsuk a csoportot, hogy osszák meg egymással az útjukat! A gyakorlat egy megbeszélés stimulusa lehet, ha úgy gondolja, hogy a diákok nehezebben reagálnának egy olyan, változásról szóló történetre, amiben nem ők szerepelnek.

Gondolkozzanak el:

- Mikor történt jelentős változás az életükben?
- Hogyan reagáltak a változásra, hogy érezték magukat?
- Hogy tekintenek vissza ezekre a változásokra?
- Hogyan tekintenek a várható jövőbeni változásokra?

A lap másik oldalára rajzolják meg az elképzelt jövőt! Milyenek a főutak? Van, ami aggasztónak tűnik? Szeretnének beszélni ezekről a csoportban?

Esettanulmány: *Az egyik tanulót arra kértük, hogy rajzolja le a félelmeit az új iskolába való átjelentkezéssel kapcsolatban. A tanuló csak az általa „rossznak” minősített dolgokat rajzolta le, például a bántalmazást, a gonosz tanárokat és a nagyobb épületet. Megkértem a tanulót, hogy fordítsa meg a papírt, és gondolja át, mi lehet jó ebben az átmenetben. Egy idő után az „újrakezdés” szót írta le. Rövid gondolkodás után elmondta, hogy „fél” a változástól, ezért csak a rosszra figyelt. Elmondta, hogy miután erről a félelemről beszélt, „már nem is volt olyan ijesztő”, és „még azt is mondhatnám, hogy izgatott vagyok, hogy egy másik iskolába megyek”.*

2. rész – Párbeszédre épülő foglalkozások

Az alábbi foglalkozások olyan stimulusokat ismertetnek, melyek az önreflexiót támogató beszélgetéseket inspirálnak. A foglalkozások behelyettesíthetők a 7 hetes program elemeivel, vagy használhatók azok kiegészítéseként.

Az egész osztállyal, vagy kiscsoportban is alkalmazhatók. Egyes gyakorlatok angol nyelvtudást feltételeznek, ezt kis zászló jelzi a gyakorlat neve mellett.

KÉPZELD EL!

1.	<u>Előkészítés</u>	<p>Válasszon 8-at az alábbi felsorolásból:</p> <table border="1" data-bbox="476 672 1316 1174"> <tr> <td data-bbox="476 672 905 1174"> <ul style="list-style-type: none"> • Személyi számítógép • Lehetőség a természetbe járni • Saját szoba • Tiszta levegő • Ingyenes oktatás • Szabadon elkölthető pénz • Divatos ruhák • Bántalmazással szembeni védelem • Odafigyelnek a véleményemre </td> <td data-bbox="905 672 1316 1174"> <ul style="list-style-type: none"> • Orvosi ellátás szükség esetén • Tápláló ételek • Tiszta víz • Biztonságos lakhely • Kerékpár • Gyorsétterem • Szabad vallásgyakorlás lehetősége • Rádió • Szavazati jog </td> </tr> </table> <p>A kiválasztott elemeket egyenként írja egy lapra! Készítsen 4, különböző színű csomagot a 8 lapból! (pl.: 8 kék lap, 8 zöld, stb.) Keverje össze a 32 lapot, és véletlenszerűen ossza szét a csoport tagjai között!</p> <p>A diákok a színek szerint rendeződjenek csoportokba!</p> <p>A csoporton belül állítsanak fel sorrendet a lapok között attól függően, hogy mit tartanak a legfontosabbnak és mit a legkevésbé fontosnak a „jó élethez”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Személyi számítógép • Lehetőség a természetbe járni • Saját szoba • Tiszta levegő • Ingyenes oktatás • Szabadon elkölthető pénz • Divatos ruhák • Bántalmazással szembeni védelem • Odafigyelnek a véleményemre 	<ul style="list-style-type: none"> • Orvosi ellátás szükség esetén • Tápláló ételek • Tiszta víz • Biztonságos lakhely • Kerékpár • Gyorsétterem • Szabad vallásgyakorlás lehetősége • Rádió • Szavazati jog
<ul style="list-style-type: none"> • Személyi számítógép • Lehetőség a természetbe járni • Saját szoba • Tiszta levegő • Ingyenes oktatás • Szabadon elkölthető pénz • Divatos ruhák • Bántalmazással szembeni védelem • Odafigyelnek a véleményemre 	<ul style="list-style-type: none"> • Orvosi ellátás szükség esetén • Tápláló ételek • Tiszta víz • Biztonságos lakhely • Kerékpár • Gyorsétterem • Szabad vallásgyakorlás lehetősége • Rádió • Szavazati jog 			
2.	<u>Stimulus</u>	<p>Hallgassák meg John Lennon 'Imagine' című számát! Ossza ki a dal szövegét a diákok között!</p>		

3.	<u>Saját gondolat</u>	Mindenki a csoportból húzza alá azt a három sort a dalszövegben, ami számára a legfontosabb, a legtöbbet jelenti!
4.	<u>Gondolatok megosztása</u>	A kiscsoportban beszéljék meg, hogy milyen hasonlóságokat és különbségeket találnak az aláhúzott sorok között!
5.	<u>A kérdés megfogalmazása</u>	Fogalmazzanak meg egy filozófiai kérdést a kiscsoportos beszélgetés során felmerült témák alapján!
6.	<u>A kérdés megosztása</u>	A kérdést írják egy A4-es lapra, és tegyék a terem közepére, hogy mindenki láthassa! A csoport olvassa fel a kérdését, és mondják el, miért azt a kérdést fogalmazták meg! A facilitátor kérdezze meg, hogy hasonló kérdést fogalmaztak-e meg más csoportok! Ha igen, a hasonló kérdéseket csoportosítsák! <i>(A szavazásnál egy kérdésnek fognak minősülni, de nem kell újrafogalmazni a kérdéseket.)</i>
7.	<u>Kiválasztás</u>	Közös szavazás – ha minden kérdést felolvastak, mindenki szavazzon, hogy az adott kérdést érdemesnek tartja-e egy megbeszélésre. Egy résztvevő több kérdésre is szavazhat.
8.	<u>Első gondolatok</u>	A csoport, amelyiknek a kérdését választották, javasoljon kiindulópontot a beszélgetéshez!
9.	<u>Építkezés</u>	A beszélgetés legyen minél természetesebb, csak figyeljenek egymásra, és a hozzászólások legyenek konstruktívak! A kritikai észrevételek és a kreativitás fokozatosan jelenik majd meg az ülések során.
10.	<u>Záró gondolatok</u>	Páros megbeszélés – születtek új gondolatok a megbeszélés során?
11.	<u>Értékelés</u>	A teljes csoport minden tagja mondjon egy dolgot, amit egy másik csoporttag, egy másik csoport, vagy az egész közösség jól csinált a megbeszélés során!
12.	<u>Tantervi kapcsolódások</u>	ének-zene, angol , földrajz
13.	<u>Eszközigény</u>	Előkészített lapok Imagine (John Lennon dalszövege)

ÉRTÉKEK

1.	<u>Előkészítés</u>	Alakítsanak négyfős csoportokat véletlenszerűen!
2.	<u>Stimulus</u>	A négyfős csoportok kapjanak 10 kártyát, melyeken különböző foglalkozások szerepelnek! (pl.: orvos, ápoló, rendőr, tanár, lakatos, takarító, bankár, álltaorvos, stb.) 1. Csoporton belül állítsanak fel sorrendet a legkevésbé fizetettől a legjobban fizetettig! 2. Rendezzék újra a kártyákat aszerint, hogy a társadalom számára melyik legértékesebb, és melyik a legkevésbé értékes!
3.	<u>Saját gondolat</u>	Egy lapra írják le egyénileg a gyakorlat során felmerült gondolataikat, érzéseiket, kérdéseiket!
4.	<u>Gondolatok megosztása</u>	A négyfős csoportok készítsenek gondolattérképet a feladat során felmerült gondolatokból!
5.	<u>A kérdés megfogalmazása</u>	A kiscsoportok válasszanak 3-at a gyakorlat során felmerült gondolatokból! Válasszanak ezekből egy kérdést, ami szerintük a legizgalmasabb beszélgetéshez vezethet a megbeszélés során! Írják le egy A4-es lapra!
6.	<u>A kérdés megosztása</u>	A négyfős csoportok adják tovább a lapjukat a következő csoportnak! Minden csoport írjon egy új kérdést a lapra, és 3 érvet írjanak mellé, miért tartják fontosnak! A csoportok az újonnan megfogalmazott kérdést teszik fel a többieknek.
7.	<u>Kiválasztás</u>	Minden résztvevőnek van 3 db kártyája (3, 2, 1) A kártyákat tegyék a preferenciájuk alapján a megosztott kérdésekre! (3: legkedveltebb, stb.)

8.	<u>Első gondolatok</u>	A kiscsoportokban osszák meg egymással az első gondolataikat vagy kérdéseiket a kiválasztott kérdés alapján!
9.	<u>Építkezés</u>	A nagycsoportos megbeszélés során koncentrálnak az érvelésre: Miért gondolod, hogy...? Honnan tudjuk, hogy...? Milyen érveid vannak arra, hogy...? Tudod bizonyítani, hogy...? Alá tudod támasztani a véleményedet?
10.	<u>Záró gondolatok</u>	Kiscsoportokban beszéljék meg, hogy hogyan fejlődött, alakult a beszélgetés menete!
11.	<u>Értékelés</u>	Párban értékeljék a foglalkozást!
12.	<u>Tantervi kapcsolódások</u>	matematika, állampolgári ismeretek
13.	<u>Eszközigény</u>	Kártyák a foglalkozásokról 3, 2, 1 szavazólapok

MARTIN LUTHER KING

1.	<u>Előkészítés</u>	Osszon ki egy páros kártyacsomagot! Az azonos kártyát húzó résztvevők egy párt alkotnak.
2.	<u>Stimulus</u>	Ossza ki Martin Luther King „Van egy álmom” c beszédét! (Forrás pl.: https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/multunk/van-egy-almom-a-teljes-beszed/) Előzetesen ellenőrizze, hogy a szövegben vannak-e ismeretlen fogalmak, kifejezések!
3.	<u>Saját gondolat</u>	Post it-ekre mindenki írjon fel egy kifejezést, amit ha lehetne, törölne a magyar nyelv szótárából! (<i>hívja fel a figyelmet, hogy az adott kifejezés azért kerülne ki a nyelvből, mert a jelenség, amit leír már megszűnt</i>) Újabb post-itekre írjanak olyan kifejezéseket, amiket MLK említ a beszédében (faji szegregáció, éhezés, stb.)!
4.	<u>Gondolatok megosztása</u>	A párok válasszanak ki három fogalmat, aminek a megszüntetése a legfontosabb számukra!
5.	<u>A kérdés megfogalmazása</u>	Minden résztvevő egyénileg fogalmazzon meg egy kérdést és ossza meg a párjával. Együtt válasszanak a két kérdés közül, vagy fogalmazzanak meg egy újat közösen! Két páros alkosson egy négyfős csoportot, és fogalmazzanak meg egy közös kérdést! Írják A4-es lapra!
6.	<u>A kérdés megosztása</u>	Tegyék a kérdéseket középre! Válasszanak a többi csoport kérdései közül egyet, és találjanak három érvet mellette! Az érveket osszák meg a csoporttal!
7.	<u>Kiválasztás</u>	Kiscsoportban válasszanak két kérdést a többiek kérdései közül! A legtöbb szavazatot kapott kérdést tárgyalják meg.
8.	<u>Első gondolatok</u>	Mik az első gondolatok a kiválasztott kérdéssel kapcsolatban? Mindenki csak 1-2 szóban válaszoljon!
9.	<u>Építkezés</u>	Törekedjenek a kreatív gondolkodásra: keressenek új szempontokat, fedezzenek fel kapcsolatokat és különbségeket, adjanak alternatív lehetőségeket, stb.

10.	<u>Záró gondolatok</u>	Mindenki mondja el a végső következtetését pár szóban! (passzolhatnak is)
11.	<u>Értékelés</u>	Felmerültek új gondolatok, megközelítések? Sikerült a gondolatokat egymásra „építeni”?
12.	<u>Tantervi kapcsolódások</u>	történelem, magyar nyelv és irodalom, angol mint idegen nyelv, hit- és erkölcsstan
13.	<u>Eszközigény</u>	Kártyacsomag a párkotáshoz MLK „Van egy álmom” beszédének másolata Post-it lapok A4-es lapok

NAPTEJ

(két foglalkozást igényel – a kérdés kiválasztása után szünettel)

1.	<u>Előkészítés</u>	<p>A csoport tagjai születési idő szerint állnak sorba (év, hónap nem számít), úgy, hogy közben nem beszélhetnek (mutogatni ér)</p> <p>A sorban álló tagokat 5 fős kiscsoportokban leülnek.</p> <p>Ossza ki minden csoportnak a 8 kártyát az alábbi instrukciókkal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Minden nap tegyél meg valamit, amitől tartsz! • Ne bánj könnyelműen mások érzéseivel, ne hagyd mások könnyelműen bánjanak a teiddel! • Tiszteld az időseket! • A barátok jönnek és mennek, de tarts ki a legfontosabbak mellett! • Bármit teszel, ne ünnepeled, de ne is szidd magad túlzottan! Fele részben minden csak szerencse kérdése. • Utazz! • Táncolj! Ha nem tudsz sehova elmenni, akkor csak otthon! • Ne olvass divattal foglalkozó kiadványokat, site-okat. Csak arra jók, hogy csúnyának érezd magad. <p>A csoportok állítsák sorba a tanácsokat a leghasznosabbtól a legkevésbé hasznosig!</p>
2.	<u>Stimulus</u>	<p>Hallgassák meg Baz Luhrmann Naptej. C. számát! https://www.youtube.com/watch?v=QjG_76lfj90</p> <p>Mondja el, hogy a szöveg egy érettségizőknek szóló beszéd.</p>
3.	<u>Saját gondolat</u>	<p>Van olyan tanács, amit hiányolsz a felsorolásból?</p>
4.	<u>Gondolatok megosztása</u>	<p>5 fős csoportokban állapotodjanak meg egy tanácsban, ami hiányzik a szövegből! Írják egy lapra!</p>

5.	<u>A kérdés megfogalmazása</u>	A kiscsoportból mindenki fogalmazzon meg egy kérdést! Vitassák meg a csoporton belül a kérdéseket, és válasszanak egyet közülük! Végül minden kiscsoport ossza meg a többiekkel a kérdését!
6.	<u>A kérdés megosztása</u>	Kiscsoportban beszéljék meg röviden valamennyi kérdést!
7.	<u>Kiválasztás</u>	Minden csoporttagnak három szavazata van (Zseton, pálcika stb. szimbolizálhatja). Szavazzanak a zsetonjaikkal a terem közepére helyezett kérdésekre, megosztva a szavazataikat (ne tegyék mindhárom szavazatot egyetlen kérdésre)!
8.	<u>Első gondolatok</u>	Írj három szót, ami először eszedbe jut a kérdésről!
9.	<u>Építkezés</u>	Ossza ki a zsetonokat a résztvevők között! Ezekkel mostantól a megszólalásokat számoljuk. Aki megszólal, le kell tennie egy zsetont a földre (asztalra). Ezzel szabályozható a megszólalások gyakorisága, és jobban meggondolt, tartalmasabb megszólalások várhatók. A sokat beszélők nem tudják „uralni” a beszélgetést.
10.	<u>Záró gondolatok</u>	Írj három szót, ami összefoglalja a tanulságokat számodra! Nézd meg az első három szót, amit a beszélgetés elején írtál! Mi változott?
11.	<u>Értékelés</u>	Gondolják végig, ki mennyire volt aktív és kreatív a beszélgetés során!
12.	<u>Tantervi kapcsolódások</u>	hit- és erkölcsstan, magyar nyelv és irodalom
13.	<u>Eszközigény</u>	Kártyák a tanácsokkal A dal szövege Zsetonok/pálcikák A4-es lapok

AZ ÁTVÁLTOZÁS

1.	<u>Előkészítés</u>	Cserélj helyet azzal, aki... ...van kutyája ...J-vel kezdődő hónapban született ...a legfiatalabb abban a házban/lakásban, ahol lakik Három kör után kérdezze meg, hogy van-e valaki, aki még nem ült át másik székre. Ők is cseréljenek helyet!
2.	<u>Stimulus</u>	A résztvevők mondatonként olvassák fel Kafka „Az átváltozás” c. művének kezdő sorait! „Amikor egy reggel Gregor Samsa nyugtalan álmából felébredt,” (...) „Amikor mindezt nagy sietve végiggondolta, és a felkelésre mégsem tudta elszánni magát - az óra éppen háromnegyed betet ütött -, az ágy fejénél óvatosan kopogtattak az ajtón.” <i>részig.</i> Az a diák, aki nem szeretne hangosan felolvasni, passzoljon!
3.	<u>Saját gondolat</u>	Minden diák rajzoljon egy Venn-diagramot: az egyik halmazba kerüljenek Gregor változásai, a másikba az általános iskolából a középiskolába való átmenettel járó változások! Bátorítsa a diákok kreatív gondolkodását, különösen a közös halmaz kitöltésekor!
4.	<u>Gondolatok megosztása</u>	Osszák meg 4 fős csoportokban a Venn-diagramjaikat egymással, és beszéljék meg, milyen nagy (filozófiai) kérdéseket vet fel a megismert szöveg! A facilitátor segítségével hozzanak létre egy gondolattérképet a felmerült gondolatokból!
5.	<u>A kérdés megfogalmazása</u>	A felmerült gondolatokból kiindulva (továbbra is a kiscsoportokban) fogalmazzanak meg egy filozófiai kérdést!
6.	<u>A kérdés megosztása</u>	Minden csoport írja fel a kérdését egy flipchart-papírral! A csoportok mutassák be egymásnak a kérdéseiket, és hogy hogyan jutottak el odáig!
7.	<u>Kiválasztás</u>	Egyéni szavazás a kérdésekre – tegye fel a kezét, aki az adott kérdést szeretné megbeszélni! (több kérdésre is lehet szavazni)

8.	<u>Első gondolatok</u>	A csoport, akinek a kérdésére a legtöbb szavazat érkezett, adjon irányt a beszélgetésnek!
9.	<u>Építkezés</u>	A beszélgetés a lehető „legtermészetesebb” legyen! Figyeljenek a kreatív és építő hozzászólásokra, és hallgassák meg egymást!
10.	<u>Záró gondolatok</u>	Páros megbeszélés – milyen gondolatok merültek fel a beszélgetés során?
11.	<u>Értékelés</u>	A teljes csoport minden tagja mondjon egy dolgot, amit egy másik csoporttag, egy másik csoport, vagy az egész közösség jól csinált a megbeszélés során!
12.	<u>Tantervi kapcsolódások</u>	magyar nyelv és irodalom
13.	<u>Eszközigény</u>	Kafka Az átváltozás c. művének fénymásolata Flipchart papír

VALÓSZÍNŰSÉG

1.	<u>Előkészítés</u>	Megbeszélés – Melyik a kedvenc számod, és miért? Keressük a kreatív válaszokat!
2.	<u>Stimulus</u>	Egy A4-es lapra írjanak le egy eseményt, ami bekövetkezhet (mindegy, mekkora valószínűséggel)! Helyezzék el az eseményt egy skálán a bizonyostól a lehetetlenig! (párokban is dolgozhatnak) A facilitátor megkönnyítheti a feladatot, ha előre készül mondatokkal.
3.	<u>Saját gondolat</u>	Nézd meg a kijelentéseket a skálán! Van, amit te más helyre tennél? Van, amihez több tudásra lenne szükséged a döntés előtt? Mi tenné a kijelentéseket még inkább vagy még kevésbé valószínűvé? Vannak kijelentések, amiket csoportosítani tudnál? 2-3 kijelentéssel kapcsolatban írd le a saját gondolatodat!
4.	<u>Gondolatok megosztása</u>	4 fős csoportokban beszéljék meg, a 2-3 egyénileg kiválasztott mondatot! A csoport határozza meg egy kijelentést, amit a leginkább problémásnak, érdekesnek, megbeszélendőnek gondolnak.
5.	<u>A kérdés megfogalmazása</u>	Kiscsoportban fogalmazzanak meg egy kérdést a kijelentéssel kapcsolatban! Írják le egy A4-es lapra!
6.	<u>A kérdés megosztása</u>	A kiscsoportok adják tovább a mellettük ülő csoportnak a kérdésüket. Mindenki írjon a kérdéshez még 2-3 kérdést! Olvassák fel hangosan a másik csoporttól kapott kérdést, és a saját kiegészítő kérdéseiket!

7.	<u>Kiválasztás</u>	Minden résztvevőnek van 3 db kártyája: (3, 2, 1) A kártyák segítségével súlyozottan tudnak szavazni. (Legkedveltebb kérdésre a 3-as kártyát teszik, stb.)
8.	<u>Első gondolatok</u>	Kiscsoportokban beszéljék meg az első gondolataikat a kiválasztott kérdéssel kapcsolatban! Próbáljanak meg legalább két állítást megfogalmazni: „Igen, mert...” és „Nem mert...” Ez biztosítja, az alternatívák megjelenését.
9.	<u>Építkezés</u>	Igyekezzenek alternatívákat keresni: Lehetséges más megközelítés is? Mit mondana valaki, aki nem ért egyet az állítással? Meg tudod fogalmazni a különbséget X és Y kijelentései között?
10.	<u>Záró gondolatok</u>	4 fős kiscsoportokban beszéljék meg a beszélgetés alakulását, fejlődését! Milyen alternatív megközelítésekkel találkoztak az eredeti elképzelésükkel kapcsolatban?
11.	<u>Értékelés</u>	A csoport tagjai értékeljék, mennyire tudtak odafigyelni egymásra és a feladatra! Figyeltek a stimulusra, és a megszólalókra? Reagáltak egymás ötleteire? Tisztelettel bántak egymással, kivárták a sorukat? Igazságosak voltak – mindenki egyenlő eséllyel szólalhatott meg, senki nem akart dominálni? Értékelték egymás megszólalását, érdeklődők voltak egymás gondolatai iránt? Szimpátiával fordultak egymáshoz?
12.	<u>Tantervi kapcsolódások</u>	matematika
13.	<u>Eszközigény</u>	3, 2, 1 szavazókártyák

DEREK LEE RAGIN

1.	<u>Előkészítés</u>	A diákok álljanak egy véleményvonalra, attól függően, mennyire értenek egyet az alábbi kijelentésekkel: Az élet a jómódúak számára könnyebb. Ha agyat cserélnétek a barátotokkal, átválnátok egymássá. A felnőtteké kell hogy legyen a vezető szerep, mert ők erősebbek.
2.	<u>Stimulus</u>	Hallgassanak meg egy darabot Derek Lee Ragin-tól (afroamerikai, New York-i, kontratenor férfiénekes)! Előzetesen semmit ne mondjon a csoportnak az énekesről, és képet se mutasson róla!
3.	<u>Saját gondolat</u>	Játsza le még egyszer a darabot, és kérje meg a csoportot, hogy rajzolják le, hogyan képzelik el az éneklő embert! Ha akarják, szavakkal is kiegészíthetik a rajzot. Hangsúlyozza, hogy mivel semmi biztosat nem tudnak az illetőről, a feltevéseikre kell hagyatkozniuk.
4.	<u>Gondolatok megosztása</u>	Mutasson egy képet Derek Lee Ragin-ről! 3 fős csoportokban beszéljék meg, hogy a rajzaik mennyire voltak pontosak, mennyire kellett találgatniuk! Fontos, hogy az embereknek legyenek előfeltevéseik?
5.	<u>A kérdés megfogalmazása</u>	A 3 fős csoportok fogalmazzanak meg egy kérdést, és írják egy lapra!
6.	<u>A kérdés megosztása</u>	Minden megfogalmazott kérdésről egy másik csoport egy tagja mondjon valami pozitívát: „tetszik ez a kérdés, mert...”
7.	<u>Kiválasztás</u>	A kiscsoportok válasszanak a többi csoport kérdései közül kettőt, amit szívesen megbeszélnének!
8.	<u>Első gondolatok</u>	A teljes csoport beszélje meg, hogy a feltett kérdésben milyen filozófiai gondolat rejlik! Hogyan kezdenék a megválaszolását? Készülhet gondolattérkép is a különböző megközelítésekről.
9.	<u>Építkezés</u>	Aki szeretne beszélni, emelje fel a mutatóujját! Mindig a beszélő válassza ki a következő megszólalót! Hozhatnak egy szabályt, hogy több jelentkező közül az szólaljon meg először, aki még nem, vagy csak keveset beszélt.

10.	<u>Záró gondolatok</u>	Minden résztvevő írja le: Mit tanultam a mai beszélgetésből? Hogyan változik ettől a gondolkodásom vagy a viselkedésem?
11.	<u>Értékelés</u>	Koncentráljanak a közös gondolkodásra! Koherencia – mennyire voltak összhangban a megszólások, felvetések az eredeti kérdéssel? Realitás – mennyire voltak reálisak a felvetések? Képzelőerő – megjelentek új ötletek, összefüggések, kivételek, összehasonlítások? Függetlenség, önállóság – kifejezték az egyet nem értésüket, javasoltak alternatívákat?
12.	<u>Tantervi kapcsolódások</u>	ének-zene, hit- és erkölcsstan
13.	<u>Eszközigény</u>	Egy zenedarab Derek Lee Ragin-től Derek Lee Ragin fényképe A4-es lapok Flip-chart lapok

SZÉPSÉG

1.	<u>Előkészítés</u>	Anélkül, hogy bárki a csoportból megszólalna, egyenként üljenek le! Amikor többen egyszerre ülnek le, kezdjék előlről a folyamatot, amíg sikerül egyenként leülniük!
2.	<u>Stimulus</u>	Mindenki rajzoljon egy Venn-diagramot, az egyik halmaz neve: „művészet”, a másiké „szépség”. A facilitátor osszon ki képeket a diákoknak, akik besorolják azokat a kategóriák alá. (párban is dolgozhatnak) Ha valamit nem tudnak besorolni, az a diagramon kívülre kerül.
3.	<u>Saját gondolat</u>	Mindenki magában gondolkodjon el, hogy hogyan határozható meg a szépség és a művészet, és hol vannak a szürke zónák, határterületek?
4.	<u>Gondolatok megosztása</u>	Hat fős csoportokban beszéljék meg a diákok a besorolásaikat, miről, hogyan döntöttek! Keressék a különbségeket a besorolások között! Mennyire különbözően gondolkodnak az egyes csoportok?
5.	<u>A kérdés megfogalmazása</u>	Továbbra is 6 fős kiscsoportban fogalmazzanak meg egy filozófiai kérdést azok alapján, amik megbeszélés során felmerültek! Minden kiscsoport írja fel a kérdését a flipchartra! Így végül 4-6 kérdésük lesz, amik közül választhatnak.
6.	<u>A kérdés megosztása</u>	Kiscsoportban minden kérdést beszéljenek meg röviden (2 perc)!
7.	<u>Kiválasztás</u>	A kérdésekről egyenként szavazzanak! Végül csak a két legnépszerűbb kérdés maradjon a flipcharton! A két kérdés közül újabb körben szavazzanak egyenként!
8.	<u>Első gondolatok</u>	Az a csoport indítsa a beszélgetést, akinek a kérdését kiválasztották!

9.	<u>Építkezés</u>	Törekedjenek következtetések levonására: <i>Azt mondd, hogy ...? Ez egy általános szabály? Le tudtok vonni valamilyen következtetést a beszélgetés eddigi menetéből?</i>
10.	<u>Záró gondolatok</u>	Egyéni reflexió az alábbi kérdésre: „Meg tudtok fogalmazni egy általános igazságot a megbeszélés alapján?”
11.	<u>Értékelés</u>	Mindenki írja le három pontban, hogy a megbeszélés hogyan befolyásolja a viselkedését a jövőben!
12.	<u>Tantervi kapcsolódások</u>	rajz
13.	<u>Eszközigény</u>	Kivágott képek Venn diagram Flipchart papír

A ZONGORA (párbeszéd szülőkkel/gondviselőkkel)

1.	<u>Előkészítés</u>	A gyerekek egy közelálló személlyel (szülő, gondviselő) érkezzenek a csoportra!
2.	<u>Stímus</u>	Mutassa be a szülők és gyerekek csoportjának a „Zongora” c. animációt (r.: Aidan Gibbons)! Letölthető: http://www.keystage2literacy.co.uk/film-narrative.html
3.	<u>Saját gondolat</u>	Játssza le még egyszer a filmet! A csoport tagjai írják le a maguk számára, hogyan hatott rájuk a zene, valamint hogy miről szól szerintük a film!
4.	<u>Gondolatok megosztása</u>	A felnőttek és a gyerekek mesélik el egymásnak, szerintük miről szólt a film, mesélik el a történetét! Közösén írják le azokat a nagy témákat, gondolatokat, amiket a film érint. A jegyzetekből készítsenek gondolattérképet! Akinek van kedve, ossza meg a csoporttal a lejegyzett témákat, gondolatokat! A facilitátor készítsen ezekből gondolattérképet flipcharton!
5.	<u>A kérdés megfogalmazása</u>	4 fős csoportokban fogalmazzanak meg egy filozófiai kérdést a flipchart alapján! A gyerekek segítsenek a felnőtteknek a filozófiai kérdés fogalmának értelmezésében! A kérdést írják fel egy lapra!
6.	<u>A kérdés megosztása</u>	A csoportok ismertessék egymással a kérdéseiket!
7.	<u>Kiválasztás</u>	Szavazás lábbal: a kérdéseket tartalmazó lapokat tegyék a földre. Mindenki álljon be azon kérdés mögé, amit szívesen megtárgyalna a közösséggel! Lehetőleg ne a saját kérdéseikre szavazzanak, illetve a gyerekek lehetőleg eltérően szavazzanak azoktól a felnőttektől, akikkel az ülésre érkeztek!
8.	<u>Első gondolatok</u>	Az a csoport kezdje meg a válaszadást a kérdésre, akinek a kérdését kiválasztották!

9.	<u>Építkezés</u>	Jelentkezzen felemelt mutatóujjal, aki beszélni szeretne! Mindig a beszélő választja ki a következő megszólalót. Ösztönözze a nyitottságot a beszélgetés során! A családon belüli egyet nem értésnek is lehetnek pozitív következményei, ha odafigyelünk egymásra.
10.	<u>Záró gondolatok</u>	A csoportból mindenki mondja el, milyen új gondolatokat hallott a megbeszélés során!
11.	<u>Értékelés</u>	Ösztönözze a szülő-gyerek párbeszédet! Mennyire találtak hasznosnak a megbeszélést? Minden szülő-gyerek pár írjon fel post it-re legalább egy pozitívumot! A post it-eket gyűjtsék össze egy flipchart papíron!
12.	<u>Tantervi kapcsolódások</u>	magyar-nyelv és irodalom
13.	<u>Eszközigény</u>	Video of The Piano. Post-it lapok Flipchart papír.

